

Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020

ERKKI HONKANIEMI | PETRI TALLILA | ANNE VÄRILÄ

Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020

ERKKI HONKANIEMI
PETRI TALLILA
ANNE VÄRILÄ

RAPORTTEJA 86 | 2013

PIRKANMAAN MAASEUDUN KEHITTÄMISSUUNNITELMA 2014–2020

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Taitto: Tinnu Salonen, Pirkanmaan ELY-keskus

Kansikuva: Juha Kurki, Pirkanmaan ELY-keskus

Kartat: Pirkanmaan ELY-keskus

ISBN 978-952-257-858-7 (PDF)

ISSN 2242-2846

ISSN 2242-2854 (verkkajulkaisu)

URN:ISBN:978-952-257-858-7

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

Sisältö

Johdanto	2
1. Pirkanmaan maaseudun kehittämisstrategia 2014–2020	3
1.1 Tulevaisuuden maaseutu Pirkanmaalla -visio	3
1.2 Kehittämistarpeet ja -teemat	3
1.2.1 Maaseudun yritystoiminnan kehittäminen	4
1.2.2 Asumisen mahdollisuuksien edistäminen	5
1.2.3 Osaamisen ja vuorovaikutuksen kehittäminen	5
1.2.4 Elintarviketuotannon laadun ja kannattavuuden parantaminen	6
1.2.5 Lähienergian tuotannon ja käytön edistäminen	6
1.2.6 Maaseudun ihmisten yhteisöllisyyden ja yhteistyön edistäminen	6
1.2.7 Metsien hoidon ja metsään liittyvien elinkeinojen kehittäminen	6
1.2.8 Biotalous ja biomateriaalien mahdollisuuksien selvittäminen	7
1.2.9 Maaseutuympäristön hoito	7
1.3 Maaseutualueiden tavoitteet	7
2. Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelman toteutus vuosina 2014–2020	10
2.1 Suunnitelman tavoitteet	10
2.2 Kehittämisen painopisteet	10
2.3 Maaseudun kehittämisen prioriteetit ja toimenpiteet	12
2.3.1 Määrälliset tavoitteet toimenpiteittäin	16
2.3.2 Hankkeiden valintakriteerit	16
2.3.3 Maaseutualueen määrittäminen ja yritysrahoitusalue	18
3. Rahoitussuunnitelma	19
3.1 Arvio julkisen rahan ja yksityisen rahoituksen tarpeesta toimenpiteittäin	19
3.2 Rahoituslinjaukset	20
3.3 Tekninen apu	20
4. Kehittämissuunnitelman yhteensovitus ja työnjako	21
4.1 Pirkanmaalla toteutettavat rakennerahasto-ohjelmat	21
4.2 Maakuntasuunnittelu ja maakuntaohjelma Pirkanmaalla	22
4.3 Muut maakunnassa toteutettavat kehittämisohjelmat	23
5. Ohjelman läpileikkaavat teemat Pirkanmaan maaseudun näkökulmasta	26
6. Ohjelman alueellinen valmistelu	28
6.1 Organisoituminen, osallistuneet tahot, valmisteluun liittyvä yhteistyö, tiedotus, julkisuus	28
7. Alueellinen toimeenpano ja päätöksentekojärjestelmä	29
Liitteet	30
Liite 1. Pirkanmaan kartta, toimintaryhmien aluerajaukset kunnittain esitettynä	30
Liite 2. Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelman ja paikallisten toimintaryhmien yhteensovitus ohjelmakaudella 2014–2020	31

Johdanto

Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020 (myöhemmin maaseutuohjelma) on jatkotyö syksyllä 2012 valmistuneelle Pirkanmaan maaseudun kehittämisstrategialle 2014–2020. Maaseudun kehittämisstrategian pohjalta maaseutuohjelman painopisteiksi ovat nousseet maaseudun palvelut ja niiden saavutettavuus, yritys- ja elinkeinotoiminnan kehittämistoimet, asuminen, yhteisöllisyys ja yhteistyö, biotalous sekä osaaminen ja koulutus.

Maaseutuohjelmatyössä on hyödynnetty laajasti ohjelman kirjoitusvaiheessa valmisteluasteella olevia luonnoksia ohjelmakauteen 2014–2020 liittyen, mm. luonnos Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta ja lakiluonnos maaseudun kehittämisen tukemisesta. Lisäksi rakennerahastokauden 2014–2020 suunnitelmia on tarkasteltu yhteensovittamisen näkökulmasta. Maaseutuohjelman paikallisten toimien toteuttamiseen liittyen Pirkanmaan toimintaryhmät ovat jättäneet paikalliset strategiansa maa- ja metsätalousministeriöön 14.6.2013 mennessä.

Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020 jakaantuu seitsemään lukuun. Ensimmäisessä luvussa tarkastellaan syksyllä 2012 valmistunutta Pirkanmaan maaseudun kehittämisstrategiaa. Luvut 2. ja 3. sisältävät ohjelman tavoitteet, painopisteet ja rahoitussuunnitelman. Ohjelman valmistelussa on lähdetty siitä näkökulmasta, että Pirkanmaan maaseudun kehittämiseen kohdistetut varat pysyvät nykyisen ohjelmakauden tasolla. Ohjelmassa tarkastellaan myös valtakunnallisesti asetettuja prioriteetteja ja niiden vaikutusta Pirkanmaan maaseudun kehittämistoimiin. Neljännessä luvussa on kuvattu ohjelman yhteensovittamista ja työnjakoa eri toimijoiden ja alueohjelmien kanssa. Viides luku sisältää kiteytyksen ohjelman läpileikkaavista teemoista sekä luvut 6. ja 7. erittelevät alueellisen valmisteluprosessin vaiheita ja ohjelman toimeenpanoa.

Esitämme kiitokset kaikille ohjelman valmisteluprosessiin osallistuneille. Toivomme, että tämä maaseudun kehittämissuunnitelma nostaa eri toimijoiden välisen yhteistyön uudelle tasolle ja edesauttaa kehittämistyön tuloksellista toimeenpanoa.

Tampereella 27.9.2013

Erkki Honkaniemi
Petri Tallila
Anne Värilä

1. Pirkanmaan maaseudun kehittämisstrategia 2014–2020

1.1 Tulevaisuuden maaseutu Pirkanmaalla -visio

Pirkanmaan maaseutualueet ovat voimakkaan rakennemuutoksen piirissä. Tampereen seutu on Pirkanmaan veturialue yrittäjyydessä ja osaamisessa 2020. Kaupunkialueet ja maaseutu ovat entistä tiiviimmässä toiminnallisessa vuorovaikutuksessa liittyen muun muassa paikallisiin elintarvike- ja energiantuotantoketjuihin sekä maaseudun tarjoamiin virkistysmahdollisuuksiin. Työssäkäynti keskuksissa ja asuminen taajaman läheisellä maaseudulla tukevat maaseudulla asumista ja siellä harjoitettavaa elinkeinotoimintaa. Ydin ja harvaan asutulla maaseudulla palvelut etäännyvät. Etenkin näillä alueilla sähköiset palvelut korvaavat osittain etäännyviä palveluja.

Maaseudun asukkaiden palvelut tuotetaan asiakaslähtöisesti paikalliset olosuhteet huomioiden. Palvelujen saavutettavuus turvataan toimivilla infrastruktuuripalveluilla. Toimivat liikenne- ja tietoliikenneyhteydet sekä uusiin toimintamalleihin perustuvat yhteispalvelupisteet ovat tärkeä osa maaseudulla asuvien ja yrittävien sujuvaa arkea. Aktiivinen vapaaehtoissektori (ns. kolmas sektori) tuottaa hyvinvointia maaseudulle enenevässä määrin.

Maaseudulla on entistä enemmän erikoistuneita mikro- ja pk-yrityksiä monipuolisten maatilojen lisäksi. Maatilojen lukumäärä on vähentynyt, mutta maaseudulla asuu entistä enemmän nykyaikaisen infrastruktuurin piirissä olevia vakituisia sekä vapaa-ajan asukkaita. Maatilojen lukumäärä alenee nykyisestä noin 4 500 tilasta vuoteen 2020 mennessä alle 3 500:een (TNS, Suomen Gallup Elintarviketieto Oy 2012).

Erilaisten maaseutualueiden vahvuudet huomioidaan maaseudun kehittämistyössä. Maaseudun toimijoiden vuorovaikutus tiivistää yhteistyötä ja rakentaa yhteisöllisyyttä. Maaseudun toimijoiden vastuullinen toiminta edistää Pirkanmaan maaseudun tasapainoista taloudellista, sosiaalista, kulttuurista ja ekologista hyvinvointia.

Pirkanmaan maaseutu tarjoaa monipuolisen ja yhteisöllisen ympäristön yrittää, asua ja virkistäytyä. Tähän ympäristöön kuuluvat toimiva infrastruktuuri, hoidetut pellot ja metsät, monimuotoinen puhdas luonto sekä kulttuurimaisema.

Maaseudulla toimii asiakaslähtöisiä ja dynaamisia elintarvike-, energia- ja -palveluverkostoja. Toiminnot perustuvat entistä suljetumpiin ainekiertoihin ja energiaa säästäviin prosesseihin, jotka edistävät ympäristöä säästävään biotalouteen siirtymistä.

Kuva 1. Pirkanmaan maaseudun visio

1.2 Kehittämistarpeet ja -teemat

Pirkanmaan maaseudun strategiatyön 2014–2020 lähtökohtana oli löytää maaseudun ihmisten ja organisaatioiden kehittämistarpeet ja tavoitteet sekä kehittämistyön painopistealueet. Pirkanmaalaisten toimijoiden kuuleminen toteutettiin työkokouksissa, työpajoissa ja seminaarissa vuoden 2012 aikana. Työpajojen tulosten perusteella esiin nousi yhdeksän kehittämisteemaa:

- **Maaseudun yritystoiminnan edellytysten parantaminen**
- **Asumisen mahdollisuuksien edistäminen**

- **Elintarviketuotannon laadun ja kannattavuuden parantaminen**
- **Lähienergian tuotannon ja käytön edistäminen**
- **Maaseudun ihmisten yhteisöllisyyden ja yhteistyön edistäminen**
- **Tampereen läheisyyden tuomien mahdollisuuksien hyödyntäminen**
- **Metsien hoidon ja metsään liittyvien elinkeinojen kehittäminen**
- **Biomateriaalien mahdollisuuksien selvittäminen**
- **Maaseutu ympäristön hoito**

Lisäksi läpileikkaavina teemoina esiin nousivat kaupungin ja maaseudun välisen vuorovaikutuksen tiivistäminen sekä hallinnon joustavuuden lisääminen. Maaseuturahaston tavoitteisiin liittyviä läpileikkaavia teemoja ovat lisäksi innovaatiot, ilmastonmuutos ja ympäristö.

Pirkanmaan maaseutuohjelman (2014–2020) strategia tukee maaseudun alueellisesti vaikuttavaa kehittämistyötä osana uutta Pirkanmaan maaseutuohjelmaa. Alueiden, asukkaiden ja elinkeinojen erilaiset tarpeet huomioidaan maaseudun kehittämisessä. Maaseudun asukkailla, paikallisyhteisöillä sekä elinkeinojen kehittäjillä on monenlaisia mahdollisuuksia edistää maaseudun kestävä kehitystä. Maaseuturahoituksen painotuksia tulevalle ohjelmakaudella ovat:

- **Maaseudun palvelut ja niiden saavutettavuus**
- **Yritys- ja elinkeinotoiminnan kehittämistoimet**
- **Biotalous**
- **Osaaminen ja koulutus**
- **Yhteisöllisyys ja yhteistyö**

Näihin painopistealueisiin sisältyy yhdeksän eri teemaa, jotka on kuvattu alaluvuissa 1.2.1–1.2.9. Maaseutualuekohtaisia painotuksia on tarkasteltu luvussa 1.3.

1.2.1 Maaseudun yritystoiminnan kehittäminen

Maaseudun yritystoiminnan edellytysten kehittämistyössä keskeistä on maaseutuyrittäjyyden mukautumiskykyisyyden vahvistaminen, sen huomioon ottaminen ja hyödyntäminen. Keinoja tähän ovat muun muassa koulutuksen tarjoaminen, verkostolähtöinen kehittäminen sekä hallinnon joustavuuden lisääminen ja kehittäminen entistä enemmän kokeilut mahdollistavaksi. Näin voidaan luoda enemmän tilaa maaseudun innovaatioille.

Yritysten verkostoitumista edistetään hanketoiminnalla. Kehittämishakuiset yritykset ovat avainasemassa yritysverkostoissa ja ne toimivat vetureina omilla toimialoillaan. Maaseudun kehittämistyössä on tärkeää löytää nämä kehittämishakuiset toimijat ja kohdentaa tarkoituksenmukaiset resurssit veturiyritysten ja niiden muodostamien verkostojen toiminnan kehittämistyöhön. Hyvien liikenneyhteyksien piirissä olevan maakunnan maaseudun elinkeinotoiminnan kehittämistyössä panostetaan myös tuotekehitykseen ja viennin edistämiseen.

Keskeisiä maaseutuyrittämisen kasvumahdollisuuksia tarjoavat hyvinvointipalveluiden tuottaminen, ympäristöyrittäjyys, lähi- ja luomuruoan tuotanto sekä jalostus erikoistuotteeksi, maaseutumatkailu sekä lähienergian tuotanto ja siihen liittyvä yrittäminen. Internetin ja monikanavaisuuden merkitys korostuu markkinoinnissa. Esimerkiksi korkean arvonlisän erikoistuotteissa asiakkaat kysyvät räätälöityjä tuotteita ja tuote-palveluyhdistelmiä. Asiakaslähtöiset, erilaisille kuluttajaryhmille kohdennetut luovat tuote-palvelukonseptit ovat entistä tärkeämpiä maaseutuyrittämisen elementtejä. Maaseutuelinkeinojen kehittämistyössä panostetaan asiakaslähtöisiin, ympäristöystävällisiin ja innovatiivisiin ratkaisuihin.

Biotalous tarjoaa enenevässä määrin yrittämisen mahdollisuuksia maaseudulla. Biomassojen tuotanto, niiden hajautettu jalostus ja logistiikkaratkaisut tuottavat vihreää kasvua maaseudulle. Energian tuotanto on keskeisin biomassojen hyödyntämismenetelmä. Tähän liittyvä sivuvirtojen suuri määrä tuo mahdollisuuksia myös monipuoliselle jatkojalostukselle ja uusien tuotteiden kehittämiselle.

Maaseutumatkailuelinkeinoa edistetään panostamalla verkostomaiseen kehittämistyöhön. Tavoitteena on, että verkostoituneet maaseudun mikro- ja pk-yritykset tuottavat laadukkaita matkailupalveluja maaseudun luontaisia voimavaroja hyödyntäen. Maaseutumatkailu lisää myös maaseutualueiden vetovoimaa sekä asuinpaikkana että loma-asumiseen liittyen.

1.2.2 Asumisen mahdollisuuksien edistäminen

Maaseutualueiden kehittämisessä huomiota kiinnitetään ympäristöön soveltuvan maankäytön suunnittelun ja rakentamisen edistämiseen. Keskeistä on, että maaseutu säilyy vetovoimaisena paikkana asua. Tähän liittyy myös palveluiden kehittäminen esimerkiksi yrittäjäverkostolähtöisesti.

Tietoliikenneyhteyksien rakentaminen parantaa maaseudun asukkaiden sähköisten palveluiden saatavuutta, samalla myös etätyömahdollisuudet paranevat ja työmatkaliikenteestä aiheutuvat kustannukset ja ympäristöhaitat pienenevät. Entistä niukemmilla resursseilla tuotettujen julkisten palvelujen saatavuutta voidaan edistää niiden saavutettavuuden parantamisella. Maaseudun kehittämistyössä pitkäaikaisia ja vaikeita tuloksia voidaan saada infrastruktuurin parantamisella. Näistä keskeisimpiä ovat liikenne- ja tietoliikenneyhteydet. Asuin- ja yritys ympäristöä parantavat myös maaseudulle rakennettavat vesi- ja viemäriverkostot sekä muut soveltuvat yhteisölliset jätevesien käsittelymenetelmät.

Maankäytön suunnittelua kehitetään huomioiden alueiden ominaispiirteet, kyläasumisen mahdollisuudet, kehittyvä infrastruktuuri, vapaa-ajan asuminen sekä maaseudun energialähteisiin perustuvat hajautetun energiantuotannon ratkaisut.

1.2.3 Osaamisen ja vuorovaikutuksen kehittäminen

Pirkanmaan maaseutu ja Tampere sekä muut kaupungit ovat toistensa voimavaroja. Tampereella laadukasta ja monipuolista koulutusta tarjoavat yliopistot, ammattikorkeakoulut, toisen asteen oppilaitokset, kansan-, kansalais- ja työväen opistot sekä kesäyliopisto ja ammatilliset aikuiskoulutuskeskukset. Pirkanmaan maakuntakorkeakoulu tarjoaa korkeakoulutasoista opetusta myös Tampereen ulkopuolella.

Hyvä koulutustarjonta mahdollistaa osaltaan osaavan työvoiman saatavuutta koko Pirkanmaalla. Uusien teknologioiden kehittämiseen ja käyttöönottoon tarvitaan tutkimuksen, elinkeinoelämän ja vapaaehtois- sekä julkisen sektorin välistä vuorovaikutusta. Uusien toimintamallien kehittäminen ja niiden testaaminen ovat tärkeitä elementtejä maaseudun kehittämistyössä. Osaamisen kehittäminen on tärkeää nopeasti muuttuvassa maailmassa, jotta voidaan vastata uudenlaisen arvonluonnin haasteeseen ja löydetään uusia resurssitehokkaita toimintamalleja. Kehittämistyössä kannustetaan maaseudun toimijoita omatoimisuuteen ja verkostojen rakentamiseen sekä paikallisella, alueellisella, kansallisella että kansainvälisellä tasolla.

On tärkeää luoda myös maaseudun paikallisten vuorovaikutussuhteiden ulkopuolelle uusia verkostoja, jotta voidaan kartuttaa ja valjastaa uutta sosiaalista pääomaa maaseudun kehittämistyöhön. Nämä maaseudulta kaupunkiin ulottuvat uudet verkostot mahdollistavat innovaatioita ja uusia yritysideoita. Näin myös maaseutualueiden ulkopuolella tapahtuva maaseutuun vahvasti kytkeytyvä yritystoiminta toimii entistä tehokkaammin maaseutuyritysten ja -alueiden veturina maaseudun kehittämistyössä.

Kokeilevaa kehittämiskulttuuria edistetään valtion, kuntien, yritysten ja yhteisöjen yhteistyötä tiivistämällä uusia yhteistyömuotoja etsien. Tavoitteena on, että käytävissä olevat resurssit voidaan hyödyntää tehokkaasti ja samalla lisätään maaseudun toimijoiden vastuunottoa. Vastuunotto lisää edelleen aktiivisuutta ja hankkeiden vaikuttavuutta.

Etenkin kaupunkien läheisen maaseudun mahdollisuuksia ovat myös maaseudulla tuotettujen lähituotteiden markkinat, työmahdollisuudet kaupungissa, matkailu sekä osaavan työvoiman saatavuus. Tasapainoisen alueellisen kehityksen turvaamiseksi huomioidaan työllistymisen edistäminen, elinkeinojen monipuolistaminen sekä paikallisen tuotannon edistäminen kaikilla maakunnan maaseutualueilla. Maaseudun kehittämistyössä huomioidaan erilaisten maaseutualueiden kehittämistarpeet ja niiden alueelliset erityispiirteet.

1.2.4 Elintarviketuotannon laadun ja kannattavuuden parantaminen

Vastuullinen ja kannattava elintarviketuotanto rakentuu elintarvikeketjujen välistä yhteistyötä edistämällä ja siihen liittyvien uusien toimintamallien kehittämistyöllä. Alueellisen tuotannon kilpailukeinona kehitetään pirkanmaalaisen ruoan brändiä, jolla on tuottajan kasvot. Kulttuurisestikin tärkeä maatalous nostetaan osaksi tätä brändiä. Myös tuotekehitykseen ja markkinointiin liittyvän osaamisen kehittäminen on tärkeää paikallisen tuotannon edistämistyössä. Pirkanmaan vahvaa panostusta luomu- ja lähiruokaketjujen kehittämiseen jatketaan edelleen. Hanketoiminnan avulla luodaan edellytyksiä luomu- ja lähiruoan kasvavalle tuotannolle ja kysynnälle. Maatalouden jatkuvuutta turvataan elinkeinon kilpailukykyä vahvistamalla ja tukemalla maatilojen sukupolvenvaihdoksia. Maatalouden tuotantokapasiteetin säilyttäminen ja parantaminen edellyttävät sekä investointeja että osaamisen kehittämistä. Kustannustehokkaan toiminnan hallinta on tärkeää maataloustuotannon kannattavuuden turvaamiseksi.

Tulevaisuuden kuluttaja on entistä vaativampi ja tiedostaa elintarviketuotannon vaikutukset mm. ympäristöön. Asiakaslähtöisesti toimivilla maaseudun elintarvikeyrityksillä on mahdollisuuksia menestyä muuttuvilla ruokamarkkinoilla. Erikoistuotteita kehitetään myös vientiin.

1.2.5 Lähienergian tuotannon ja käytön edistäminen

Lähienergian tuotannon mahdollisuuksia kartoitetaan ja sen tuotantoa ja käyttöä pyritään edistämään. Hajautettu monipuolinen uusiutuviin energialähteisiin perustuva energiantuotanto parantaa maaseudun työllisyyttä, energiahuoltovarmuutta sekä biopohjaisten tuotteiden hyötykäyttöä (esim. pelto- ja metsäbiomassat, lanta ja biotalouden sivuvirrat).

Lähienergian tuotantoon liittyvien tuotannollisten- ja logististen ratkaisujen, neuvontapalveluiden sekä tuotantoprosessien ja toimintamallien kehittäminen tukevat luonnonvarojen kestäväää käyttöä ja paikallisen energiantuotannon kehittämistä. Tässä kohden korostuvat lähienergiaratkaisuihin liittyvän tiedon välittäminen, energia-alan uudet liiketoimintamallit, lämpöyrittäjä toiminnan kehittäminen sekä toimialan innovaatio-toiminta ja innovaatioihin liittyvän kokeilutoiminnan mahdollistaminen.

1.2.6 Maaseudun ihmisten yhteisöllisyyden ja yhteistyön edistäminen

Yhteisöllisyyden kannalta keskeinen haaste on kylätoiminnan aktiivisuuden lisääminen. Kylätason tiedottamisen kehittäminen mahdollistaa kylävetoisen palvelurakenteen muotoutumista. Yhteisöllisyyden edistäminen on tärkeää kaikissa maaseudulla asuvien ikäryhmissä sekä asumismuodoissa. Aktiivisten kylätoimijoiden toimintaedellytyksiä parannetaan edistämällä tiimityömenetelmien soveltamista kylien kehittämistyössä. Tämä edistää myös kylien kehittämisprojektien riskien hallintaa.

Hyvin hoidettu maaseudun kulttuuriympäristö tuottaa positiivisia sosiaalisia ja kulttuurisia vaikutuksia. Nämä positiiviset vaikutukset heijastuvat maaseudun asukkaisiin, siellä virkistäytyviin kesäasukkaisiin sekä matkailijoihin. Maaseudun rakennettuun kulttuuriympäristöön liittyvät myös maaseudulla asuvien yhteiset kokoontumistilat, kylätalot. Lukuisat kylätalot tarjoavat puitteet yhteisöllisen maaseudun rakentamiseen. Paikallisten asukkaiden ja yrittäjien verkostoituminen on entistä tärkeämpää monien palvelujen siirtyessä maaseutualueilta yhä kauemmaksi kuntataajamiin.

1.2.7 Metsien hoidon ja metsään liittyvien elinkeinojen kehittäminen

Taimikonhoidossa ja nuoren metsän hoidossa on viime vuosina saavutettu Pirkanmaalla alueellisen metsäohjelman (2006–2010) mukainen tavoitetaso (Pirkanmaan metsäohjelma 2012–2015). Metsänomistajien aktivointi metsien hoitoon on tärkeää puun tuotannon turvaamiseksi myös tulevaisuudessa. Metsien hoidon kehittämisessä korostuvat metsien monimuotoisuus ja monikäyttöisyys, kysyntälähtöiset toimintamallit,

sähköisten palvelujen kehittäminen, laserkeilausteknologian edistäminen, puunkorjuuteknologian ja -logistiikan kehittäminen, vesiensuojelu sekä myrskytuhoihin liittyvien riskien vähentäminen. Metsiin liittyvien elinkeinojen kehittämisessä huomioidaan puuraaka-aineen lisäksi myös muiden uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntäminen ja aineettoman hyvinvoinnin tuottaminen, kuten metsien virkistys- ja matkailukäyttö.

1.2.8 Biotalous ja biomateriaalien mahdollisuuksien selvittäminen

Vihreää kasvua mahdollistava biotalous ja sen sovellukset voivat luoda tulevaisuudessa alueellista lisäarvoa ja hyvinvointia Pirkanmaan maaseudulle. Kansallisen luonnonvarastrategian (2009) mukaan uuden sukupolven biotalous tuottaa mm. biomassoista monipuolisesti kuituja ja kemiallisia yhdisteitä. Se hyödyntää luonnonvaroja tehokkaasti ja kestävästi biologisia prosesseja soveltaen ja jäljitellen. Sovellusalueet kattavat koko yhteiskunnan mukaan lukien energian, materiaalien, elintarvikkeiden ja terveystalouden tuotannon. On tärkeää selvittää se, mitä mahdollisuuksia nopeasti kehittyvällä alalla on tarjota aluetasolla. Biotalousalan alaan voi kuulua esimerkiksi aineettomien hyödykkeiden, kuten metsien hiilensidontakapasiteetin, puhtaan ilman, veden tai maiseman tuotteistaminen. Tämä tuotteistaminen voi liittyä esimerkiksi matkailu- tai ekosysteemipalveluiden kehittämiseen.

1.2.9 Maaseutu ympäristön hoito

Elinvoimainen maatalous on maaseudun kulttuuriympäristön säilymisen edellytys. Maaseutu ympäristöä hoidetaan kestävä kehitys ja paikalliset erityispiirteet huomioiden. Maaseutu säilytetään monimuotoisena, puhtaana ja vetovoimaisena luonnon-/kulttuuriympäristönä, joka on tulevienkin sukupolvien hyödynnettävissä.

Arvokkaiden maisema-alueiden ja muiden ympäristökohteiden hoidon edistämiseksi tarvitaan kokonais-suunnittelua ja käytännön toimenpiteitä, jotta nopean rakennemuutoksen kohteena olevien maaseudun arvokkaiden maisema- ja ympäristökohteiden säilyminen voidaan turvata. Suunnittelutyössä korostuu yhteissuunnittelun periaatteet, sillä on tärkeää että paikalliset asukkaat voivat osallistua suunnitteluprosessiin ja samalla sitoutua ympäristönhoitoon. Omaehtoiseen ympäristönhoitoon kannustaminen huomioidaan myös hanketoiminnassa.

Pinta-alaltaan metsävaltaisen Pirkanmaan hyvin hoidetut metsät sitovat runsaasti hiiltä ja toisaalta maatalouden ympäristövaikutuksia hillitään ympäristötehokkain tuotantomenetelmin. Ympäristötehokkaihin tuotantomenetelmiin kuuluvat mm. ravinteiden säästeliäs ja tehokas käyttö, ravinteiden mahdollisimman suljettu kierrätys sekä pienimuotoinen vesistöjen kunnostus, jossa kerätyt ravinteet palautetaan hyötykäyttöön. Tuotantokustannusten nousu kannustaa maatilayrittäjiä entistä suljetumpaan ravinnekiertoon ja tarkempaan kasvinsuojeluun. Viljelytoimien ympäristötehokas lohko-kohtainen kohdentaminen vähentää edelleen maatalouden ympäristövaikutuksia. Myös maaseudun vesiensuojelun edistäminen on tärkeää Pirkanmaan vesien tilan parantamiseksi.

1.3 Maaseutualueiden tavoitteet

Pirkanmaa on jaettu viiteen maantieteelliseen alueeseen, jotka jäljittelevät aiemmin käytössä olleita seutukuntarajoja. Seuraavassa on esitetty alueelliset kehittämistavoitteet. Tavoitteet perustuvat maaseudun kehittämisstrategiatyön yhteydessä pidetyn suunnitteluseminaarin (7.9.2012) ryhmätöiden tuloksiin.

Ylä-Pirkanmaa

Ylä-Pirkanmaan keskeisimmät kehittämistarpeet liittyvät työ-, yritys- ja asuin ympäristön kehittämiseen sekä palvelujen sujuvuuteen. Tavoitteena on pitää koko seutukunta asuttuna. Luonnonvaroihin perustuva yrittäjyys vahvistaa paikallistaloutta. Tavoitteena on kehittää lähipalveluihin liittyviä uusia toimintamalleja sekä edistää nuorten yrittäjyyttä maaseudulla. Keskeisimpiä kehittämisteemoja ovat:

- Maaseuturakentaminen ja toimiva infrastruktuuri
- Yrittäjyys ja elinkeinot, erityisesti nuorten yrittäjyys
- Alkutuotanto ja muu biotalous
- Elinikäinen oppiminen

Tampereen seutu

Tampereen seudun keskeiset kehittämisteemat vaikuttavat laajasti koko Pirkanmaan maakunnan kehitykseen. Seutu on Pirkanmaan suurin sekä pinta-alaltaan että väestöpohjaltaan. Tampereen seudun tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta mahdollistaa innovatiivisen maaseudun kehittämistoiminnan. Keskeisimpiä kehittämisteemoja ovat:

- Maaseuturakentamisen ja siihen liittyvän osallistavan maankäytön suunnittelun edistäminen
- Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutuksen edistäminen
- Metsien monimuotoinen hyödyntäminen
- Elinkeinotoiminnan, tutkimuksen ja kehittämisen verkostojen tiivistäminen
- Omaehtoinen ympäristösuojelu ja -hoito

Luoteis-Pirkanmaa

Luoteis-Pirkanmaan kehittämisen painopistealueita ovat elinkeinotoiminnan ja ympäristöhoidon kehittäminen ja yhteensovittaminen, esimerkiksi vesistöjen kunnon parantamisen osalta. Asumista ja yrittäjyyttä tukevan infrastruktuurin rakentaminen ja logististen ratkaisujen kehittäminen edistävät seutukunnan elinkeinotoimintaa ja vetovoimaisuutta. Keskeisimpiä kehittämisteemoja ovat:

- Asumiseen ja yrittämiseen liittyvä infrastruktuuri sekä luovat logistiset ratkaisut
- Elinkeinotoiminnan ja ympäristöhoidon yhteensovittaminen (biotalous)
- Osaamisen kehittäminen (koulutusmahdollisuudet)

Etelä-Pirkanmaa

Etelä-Pirkanmaalla korostuvat yritysten toimintaympäristön kehittäminen siten, että toimivat laajakaistayhteydet mahdollistavat yritystoimintaa, etätyötä ja palveluja. Olemassa olevien kylien maankäytön suunnitelmallinen kehittäminen edistää myös kustannustehokasta infrastruktuurin rakentamista. Keskeisimpiä kehittämisteemoja ovat:

- Yritysten toimintaympäristön kehittäminen
- Infrastruktuurin parantaminen
- Kylien omaehtoisen toiminnan edistäminen

Lounais-Pirkanmaa

Lounais-Pirkanmaalla kehittäminen painottuu elinkeinotoiminnan edistämiseen. Keskeisiä toimialoja ovat sosiaali- ja terveysala, matkailu ja metsätalous. Infrastruktuurin parantaminen edistää paikallisia yrittämisen mahdollisuuksia ja parantaa palveluiden saavutettavuutta. Keskeisimpiä kehittämisteemoja ovat:

- Yrittäjyyden edistäminen; erityisesti sosiaali- ja terveysalan palveluyrittämisen ja matkailun alalla
- Infrastruktuurin parantaminen
- Metsätalouteen liittyvän elinkeinotoiminnan kehittäminen

2. Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelman toteutus vuosina 2014–2020

2.1 Suunnitelman tavoitteet

Pirkanmaan alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman (myöhemmin maaseutuohjelma) tavoitteiden toteutumista mitataan indikaattoreilla sekä hankkeiden toteuttamisen kautta saatavilla tuloksilla ja myönnetyn rahoituksen kohdentumisen kautta. Pirkanmaan päätavoitteeksi on asetettu ohjelmakaudelle 2014–2020 toimijoiden välisen yhteistyön lisääminen. Tavoitteen toteutumista tukee yhteistyötoimenpide, jonka myötä toimijoiden yhteistyön lisääminen ja verkottuminen on mahdollista. Edellisten ohjelmakausien aikana kehitettyjen toimintamallien jalkauttaminen ja konkreettisten tulosten syntyminen edesauttavat toimijoiden välisiä tiedonvaihtoa ja yhdessä tekemistä.

Maaseudun kehittämistoimien vaikuttavuuden lisäämiseksi kehittämistyön tavoitteena on olemassa olevien rakenteiden hyödyntäminen, elinvoimaisten kylien kehittäminen sekä elävän maaseudun vetovoimaisuuden lisääminen. Kehittämistyössä etsitään uusia innovatiivisia ratkaisuja ja toimintamalleja sekä maakunnasta että sen ulkopuolelta tulevaa huippuosaamista hyödyntäen. Ohjelman toteuttamisessa pääpaino tulee olemaan maaseutumaisilla alueilla / reuna-alueilla. Toteutettavilla toimenpiteillä tulee olla positiivinen vaikutus alueen työllisyyteen ja edesauttaa alueiden elinvoimaisuutta. Lisäksi tavoitteena on saada kehittämistoimintaan mukaan uusia toimijoita.

Ohjelman toteutumiselle on asetettu sekä määrällisiä että laadullisia tavoitteita:

Määrällisiä tavoitteita	Laadullisia tavoitteita
<ul style="list-style-type: none">- uudet ja säilytetyt työpaikat- tuettujen yritysten liikevaihdon kasvu-%- uudet yritykset- uudet palvelut, tuotteet ja tekniikat- koulutustilaisuuksien ja koulutettujen määrä- aktivointitilaisuuksien ja niihin osallistuneiden määrä- yhteistyö- ja teemahankkeiden määrä- ympäristöpositiiviset sekä ympäristötietoisuutta lisäävien hankkeiden määrä- hankkeiden talkootyön määrää	<ul style="list-style-type: none">- yrittäjien osaamisen lisääntyminen- yritysten toimintaedellytyksien ja kilpailukyvyyn paraneminen- energia- ja materiaalihokkuuden lisääntyminen- yritysten kansainvälistymisen edistäminen- maaseudun pysyminen viihtyisänä asuin- ja toimintaympäristönä- maaseutualueiden palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden paraneminen- ympäristön ja maiseman tilan paraneminen- ympäristönkuormituksen vähentyminen

Ohjelmalle asetetut taloudelliset, tuotos- ja tulosindikaattorit on esitetty kohdassa 2.3.1 määrälliset ja laadulliset tavoitteet toimenpiteittäin.

Maaseutuohjelmasta rahoitettavan hankkeen tulee esittää hankesuunnitelmassa hankkeelle asetetut, perustellut määrälliset ja laadulliset tavoitteet ja mahdolliset tulosvaikutukset. Hankkeen loputtua toiminnasta tulee esittää loppuarviointi asetettujen tavoitteiden onnistumisesta. Sähköisen asioinnin merkitys tulee korostumaan aiemmista ohjelmakausista poiketen.

2.2 Kehittämisen painopisteet

Pirkanmaan maaseutuohjelman 2014–2020 kehittämisen painopistealueet nousevat ensimmäisessä luvussa esitetyn strategian yhdeksästä kehittämisteemasta sekä alueellisista kehittämistarpeista. Painopistealu-

eiksi valikoitui strategiatyöhön pohjautuen viisi osa-aluetta. Kehittämisen painopisteet jakautuvat 2.3 kohdassa esitettyihin valtakunnallisiin prioriteetteihin ja taulukossa 4 esitettyihin toimenpiteisiin.

Maaseudun palvelut ja niiden saavutettavuus

Painopisteen tavoitteena on turvata ja kehittää maaseudun palveluja ja niiden saatavuutta. Maaseudun elinvoimaisuuden ylläpitämiseksi laajakaista- sekä pieninfrastruktuurin parantaminen ovat tärkeässä roolissa. Pienimuotoiset vesi- ja viemärihankkeet, alimman tieverkon kehittämistoimet ja ns. kyläverkkohankkeet edesauttavat maaseutualueita säilymään houkuttelevana asuinpaikkana niin vakituksille kuin vapaa-ajan asukkaille sekä matkailijoillekin. Lisäksi palvelutasoa nostamalla pystytään vastaamaan yritystoiminnan tarpeisiin parantamalla niiden toimintaedellytyksiä. Laajakaistaratkaisut mahdollistavat etätöiden tekemisen ja maaseudun asukkaiden sähköisten palveluiden käyttäminen helpottuu. Toimia toteutetaan mm. kehittämishankkeina ja yleishyödyllisinä investointihankkeina.

Yritys- ja elinkeinotoiminnan kehittämistoimet

Maaseutuohjelman kautta tuetaan maatiloja, jotka aloittavat tai merkittävästi laajentavat toimintaansa muuhun yritystoimintaan kuin perusmaatalouteen. Maaseudun muut tuettavat mikroyritykset ovat toimialoiltaan varsin vaihtelevia, mutta niissä erottuu kone- ja metallialan sekä palvelualan yrittäminen sekä metsätalouteen ja puunkorjuuseen liittyvä yritystoiminta. Erityisenä haasteellisenä tavoitteena on maataloustuotteita jalostavien yritysten kasvu siten, että pienten yritysten määrä kasvaa.

Voidaan olettaa, että ohjelmakauden 2014–2020 yritystukia tullaan hakemaan nykyistä enemmän, koska tukikelpoisten mikroyritysten tietämys maaseutuohjelman tukimahdollisuuksista lisääntyy. Tällainen kehitys vahvistaa maaseudun yritysten kilpailukykyä aikaisempia kausia tehokkaammin. Yritystukea ei myönnettä siten, että jo olemassa oleville yrityksille aiheutuisi tuesta vähäistä suurempaa haittaa. Myönnettävä tuki ei siten vääristä kilpailua.

Oleellinen ja tärkeä osa maaseudun kehittämisessä on perusmaatalouden kilpailukykyyn lisääminen. Maatalouden tuotantokapasiteetin uudistamiseksi ja kilpailukykyyn säilyttämiseksi ja parantamiseksi rahoitetaan maa- ja puutarhatilojen investointeja. Nuorten yrittäjien tuloa toimialalle helpotetaan rahoittamalla tilojen sukupolvenvaihdoksia. Maa- ja puutarhatalouden investoinnit ja nuoren viljelijän aloitustuet eivät sisälly Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 rahoituskehikseen.

Pirkanmaan maakunnan matkailu tukeutuu suurelta osin Tampereen vetovoimaisuuteen, joka täydentyy maaseutuyritysten tarjoamalla majoitus-, kokous- ja ruokapalveluilla sekä elämys- ja harrastusaktiiviteeteillä. Matkailuyritykset ovat merkittäviä työpaikkojen luoja maaseudulla ja oletettavasti matkailun merkitys alueen tulonlähteenä tulee jatkossa kasvamaan. Yrityskohtaisten kehittämistoimien lisäksi maakunnan yhteistyötä matkailualueella tulee vahvistaa yhteistyöhankkeiden muodossa.

Asuminen, yhteisöllisyys ja yhteistyö

Elinvoimaisten ja aktiivisten kylien yhteisöllisyyttä edistetään paikallisen kehittämisen keinoin. Asuin ympäristön viihtyisyys ja virikkeellisyys parantavat kylien kilpailukykyä asuinpaikkaa valittaessa sekä tekevät kylistä kiinnostavia kohteita myös matkailumielessä. Pienimuotoiset ympäristöön kohdistuvat toimet kuten maisemahankkeet ja vesienhoitohankkeet voidaan toteuttaa paikallisina kehittämistoimina.

Kulttuuri-, harrastus- ja virkistystoimintaan liittyvät kehittämishankkeet lisäävät alueen sosiaalista pääomaa ja madaltavat kynnystä eri toimijoiden väliseen yhteistyöhön. Nuorille ja nuorten toimintaan kohdistettavat hankkeet saavat nuoret sitoutumaan paikalliseen kehittämistyöhön ja vaikuttamaan oman alueensa elinolosuhteisiin. Kansainvälistyminen ja kansainväliset toimenpiteet ovat osa toimintaryhmien toteuttamaa kansainvälistä kehittämistyötä. Kansainvälisten toimien myötä kylät saavat mahdollisuuden oppia muiden Euroopan unionin maiden kyläkehittämismalleista ja toimintatavoista sekä pääsevät mahdollisuuksien mukaan innovoimaan uusia palvelumuotoja kokemusten perusteella omalle alueelleen.

Asukkaiden aktivoimiseksi kylien sisäisellä viestinnällä on merkittävä rooli, viestintätoimenpiteiden toteuttamiseen tulee löytää uusia toimintatapoja ja -keinoja. Ohjelmakaudella 2014–2020 kylien liiketoimintamahdollisuuksien hyödyntäminen ja arjen turvallisuuteen liittyvät kysymykset, kuten kyläyhteisöjen riskienhallintaan liittyvä ennakointi- ja varautumistoimet ovat osa osallistavaa ja toimivaa kyläyhteisöä.

Toimia toteutetaan kehittämishankkeilla ja yleishyödyllisillä investointihankkeilla. Toimintaryhmien kautta rahoitettavat toimet voivat olla myös teemahankkeen muotoisia, jossa toimintaryhmä toimii hakija tahona ja hanke kostuu erillistä teeman mukaisista toimenpiteistä. Pirkanmaan ELY-keskus ja alueen toimintaryhmät tulevat tekemään yhteisen yhteistyösuunnitelman ja sopimuksen työnjaosta. Asiakirjaluonnokset on esitetty liitteessä 2.

Biotalous

Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä hoito ja käyttö sekä niistä valmistettujen tuotteiden ja palvelujen tuotanto sekä biologisten ja teknisten menetelmien (bioteknologia) käyttö tuotannossa kuvaavat biotalouden laajaa ulottuvuutta. Myös luonnon voimavarojen hyödyntäminen laajasti hyvinvoinnin lähteenä kuuluvat osana biotalouteen. Biotalous ratkaisut tarjoavat entistä monipuolisemmin mm. ravintoa, energiaa, materiaaleja, lääkkeitä sekä erilaisia hyvinvointia tuottavia aineettomia hyötyjä.

Biotalous alan potentiaalisia tuotantoketjuja/verkostoja, niiden toimintamalleja ja riskienhallintaa kehitetään hanketoiminnalla. Biotalous tukevien verkostojen syntymisen edistäminen ja siihen liittyvien muiden kehittämistoimien aktivointi edesauttavat uuden yritystoiminnan aloittamista.

Osaaminen ja koulutus

Osaamisen ja koulutuksen painopistealue toimii keinovalikoimana edellä esitetyille neljälle painopisteelle. Yritystoiminnan tarpeisiin vastaaminen vaatii verkostoitumista edesauttavaa koulutustoimintaa ja kannustusta omatoimisuuden ilmapiiriin luomiseksi. Tavoitteena on saada aikaan toimialarajat ylittävää yhteistyötä, joka kannustaa uusien toimintamallien luomiseen. Koulutusten myötä yrittäjät ja muut toimijat vahvistavat omaa ammattitaitoaan ja sitä kautta lisäävät maaseudun kiinnostavuutta yritysten toimintaympäristönä. Maakunnan osaamiskeskittymien huomioiminen koulutusten järjestämisen osalta vahvistaa tietotaidon siirtymistä tekijältä toiselle. Toimia toteutetaan kehittämishankkeilla.

2.3 Maaseudun kehittämisen prioriteetit ja toimenpiteet

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020 sisältää kuusi prioriteettia, joista rahoitettavan hankkeen on toteutettava yhtä tai useampaa. Prioriteetit ovat valtakunnallisia. Prioriteettien tavoitteet ja toimenpiteet ovat esitetty Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman mukaisina. Valtakunnallista osiota on täydennetty Pirkanmaan näkökulmilla prioriteettikohtaisesti.

1. Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen maaseudulla

- innovaatioiden ja tietämyspohjan edistäminen maaseutualueilla
- yhteyksien vahvistaminen maa- ja metsätalouden, ruoan tuotannon ja tutkimuksen ja innovaatioiden välillä
- elinikäisen oppimisen ja ammatillisen koulutuksen edistäminen maa- ja metsätaloudessa

Toimenpiteet

- Tiedon välitys, koulutus ja viestintä
- Yhteistyö ja innovaatiot

Prioriteetin 1. tavoitteet ja toimenpiteet tukevat ja täydentävät muita viittä prioriteettia. Pirkanmaan maaseudulla tapahtuvat toimintaympäristön muutokset edellyttävät viljelijöiltä, maaseudun yrittäjiltä ja asukkailta jatkuvaa oppimisprosessia. Oppimistarpeet kohdistuvat mm. palvelujen ja toimintamallien uudelleen suunnitteluun, markkinointiin, ympäristöasioihin, tietotekniikan hyödyntämiseen ja verkostojen rakentamiseen ja hyödyntämiseen. Maa- ja metsätalouden parhaiden tuotantokäytäntöjen levittäminen luo pohjaa uusille innovaatioille. Maakunnan toimijoiden yhteistyön vahvistamiseksi tarvitaan innovaatioita, tutkimustuloksia sekä neuvonnan ja tiedottamisen yhdistävää yhteistoimintaa. Oikeiden kohderyhmien tavoittaminen on edellytys onnistuneelle koulutushankkeelle.

Metsänomistajien koulutuksen ja neuvonnan merkitys korostuu sukupolvenvaihdosten ja kehittyvän metsäalan tiedon karttuessa. Hanketoimintaa kohdistetaan metsänomistajien aktivointiin neuvontaa ja koulutukseen panostamalla sekä metsäalan tutkimustiedon viemisellä käytännön toimenpiteiksi.

2. Maatalouden kilpailukyvyyn ja maatilojen elinkelpoisuuden lisääminen

- tilojen uudistamisen helpottaminen erityisesti tiloilla, jotka eivät ole markkinaorientoituneita ja erityisillä aloilla toimivilla markkinaorientoituneilla tiloilla ja tiloilla, joilla on tarvetta maatalouden monipuolistamiseen
- maatalousalalle pääsyn ja erityisesti sukupolvenvaihdosten helpottaminen maataloussektorilla

Toimenpiteet

- Maa- ja puutarhatilojen investoinnit
- Maatalouden sukupolvenvaihdokset
- Tavoitteisiin liittyvät innovaatioihin tähtäävät yhteistyöhankkeet mahdollisia

Maatalouden kehittämisen kohteina ovat erityisesti johtamis- ja yrittäjäosaaminen, ympäristöosaaminen, työhyvinvointi sekä maatilojen sukupolvenvaihdosten edistäminen. Maatilojen erikoistuminen, tilakoon kasvu, yhteistyö ja verkostoituminen parantavat maatalouden kilpailukykyä.

3. Elintarvike ja non food -ketjun organisoitumisen ja maatalouden riskienhallinnan edistäminen

- alkutuottajien kytkeminen paremmin ruokaketjuun laatujärjestelmien ja paikallisten markkinoiden edistämisen sekä lyhyiden jakeluketjujen avulla, tuottajaryhmät ja toimialaorganisaatiot sekä eläinten hyvinvoinnin edistäminen
- maatilojen riskienhallinnan tukeminen

Toimenpiteet

- Lähi- ja luomutuotantoon ja tuotantoketjujen kehittämiseen liittyvät hankkeet mm. yhteistyötoimenpiteiden puitteissa
- Tavoitteisiin liittyvät innovaatioihin tähtäävät yhteistyöhankkeet mahdollisia

Prioriteetin toimenpiteiden tavoitteena on vahvistaa pirkanmaalaista elintarvikeketjua tukemalla lähi- ja luomuruoan jakeluketjujen ja lähiruokatukun rakentamista, elintarvikkeiden jatkojalostusta, alihankintaa ja logistiikan kehittämistä. Tarkoituksena on kehittää ja lisätä elinvoimaista alkutuotantoa, luonnontuotealaa ja lisätä paikallista elintarvikkeiden jalostustoimintaa. Toimenpiteillä mahdollistetaan myös laatu-, omavalvonta- ja ympäristöjärjestelmien rakentaminen sekä alueen tuottajien ja yritysten entistä tiiviimpi yhteistyö.

Riskienhallinta maatilalla perustuu omien prosessien tunnistamiseen ja toimintatapojen selkeyttämiseen. Hanketoiminnalla autetaan maatilayrittäjää tunnistamaan, arvioimaan ja torjumaan maatilaympäristössä esiintyviä riskejä sekä edistämällä eläinten hyvinvointia saadaan tuotteiden laatua ja tuotannon taloudellista tulosta parannettua.

4. Maa- ja metsätalouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen

- Euroopan maisemien tilan ja luonnon monimuotoisuuden (mukaan lukien Natura 2000 -alueet ja arvokkaat luontoalueet) ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen
- vesien ja maanhoidon edistäminen sekä vesipuidedirektiivin tavoitteisiin vastaaminen
- maaperän ja eroosion hoidon sekä lannoitteiden ja torjunta-aineiden käsittelyn parantaminen

Toimenpiteet

- Ympäristökorvaus pääsääntöisesti viljelijäkohtaisia toimenpiteitä. Kytkeä alueellisiin vesienhoitosuunnitelmiin ja alueella painotettaviin ympäristötoimiin.
- Tavoitteisiin liittyvät innovaatioihin tähtäävät yhteistyöhankkeet mahdollisia
- Ympäristöinvestoinnit (=ei tuotannolliset investoinnit kuten kosteikot, luonnonlaidunten ennallistaminen)

Toimenpiteiden tavoitteena on turvata maa- ja metsätalouden toimintaedellytykset, pyrkimällä pienentämään tuotannosta ja luonnonvarojen käytöstä johtuvia ympäristöpaineita kustannustehokkaasti, aiheuttamatta haittaa taloudelliselle kehitykselle ja turvata maatalouden luonnon monimuotoisuuden ja kulttuurimaiseman säilyminen. Pirkanmaalla maatiloja ohjataan ympäristökorvausjärjestelmän mahdollisimman kattavaan käyttöön.

5. Luonnonvarojen tehokkaan käytön sekä vähähiilisen ja ilmastoa säästävään talouteen siirtymisen edistäminen maatalous-, elintarvike- ja metsäsektorilla

- maatalouden vedenkäytön tehostaminen
- maatalouden ja elintarvikejalostuksen energiatehokkuuden lisääminen
- uusiutuvien energialähteiden sekä biotalouteen tarkoitettujen sivutuotteiden, jätteiden, jäännösten ja muiden kuin elintarvikkeiksi tarkoitettujen raaka-aineiden hankinnan ja käytön helpottaminen
- maatalouden kasviuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentäminen sekä ilman laadun parantaminen
- hiilen sitomisen edistäminen maa- ja metsätaloudessa

Toimenpiteet

- Maatalouden ja Annex 1 -tuotannon resurssi- ja energiatehokkuuteen ja uusiutuvaan energian tuotantoon liittyvät investoinnit ja kehittämishankkeet
- Muiden maaseutuyritysten mm. puualan resurssi- ja energiatehokkuuteen ja uusiutuvan energian tuotantoon liittyvät investoinnit ja kehittämishankkeet
- Maaseudun palvelut -toimenpiteessä toteutettavat uusiutuvan energian tuotantoon ja käyttöön liittyvät hankkeet, esim. yleishyödylliset investoinnit
- Tavoitteisiin liittyvät innovaatioihin tähtäävät yhteistyöhankkeet mahdollisia
- Ympäristöinvestoinnit (=ei tuotannolliset investoinnit kuten kosteikot, luonnonlaidunten ennallistaminen)

Pirkanmaalla monipuolinen lisäarvon lähde on puu. Sen käyttö energialähteenä erityisesti lähienergiana jatkaa kasvuaan, mutta siitä voidaan myös jalostaa biopolttoaineita, uudenlaisia pakkauksia, komposiitteja, puurakentamisen ja sisustuksen komponentteja, lääkkeitä ja hyvinvointituotteita, biokemikaaleja, biomuoveja jne. Pirkanmaan biotalous hyödyntää entistä laajemmin ja monipuolisemmin metsien biomassaa yritystoiminnassaan. On syytä huomioida myös turpeen, aurinkoenergian ja muun uusiutuvan energian mahdollisuudet. Biotalouden toimintaedellytyksiä edistetään varmistamalla uusiutuvien luonnonvarojen saatavuus, kestävyys ja hyväksyttävyyys, synnyttämällä biotalouden ja ympäristötekniikan rajoja rikkovia ratkaisuja, kannustamalla rohkeisiin kokeiluihin sekä kohdentamalla biotalouden ja ympäristötekniikan osaamista

uusien biotalouden ratkaisujen luomiseksi. Lisäksi tutkimus- kehitys- ja innovaatiotoiminnan avulla lisätään biotalouden eri osa-alueiden yhteistyötä ja pyritään kehittämään korkean jalostusarvon biotaloutta laaja-alaisesti paikallisten työpaikkojen lisäämiseksi. Hajautetut energiaratkaisut, kuten pienet sähkö-, lämpö- ja kylmätuotantoon liittyvät kehittämistoimet ovat osa maaseudun yritystoimintaa.

6. Sosiaalisen osallisuuden, köyhyyden vähentämisen ja taloudellisen kehityksen edistäminen maa-seutualueilla

- maaseudun yritysraakenteen monipuolistaminen, uusien pienien yritysten perustaminen ja kehittämisen sekä työpaikkojen perustamisen edistäminen
- maaseutualueiden paikallisen kehittämisen edistäminen (LEADER)
- maaseutualueiden tieto- ja viestintäteknologian saavutettavuuden, käytön ja laadun parantaminen

Toimenpiteet

- Muiden kuin maatalousyritysten investoinnit ja kehittämistoimet
- Maaseudun palvelut ja kylien kehittäminen
- Tavoitteisiin liittyvät innovaatioihin tähtäävät yhteistyöhankkeet mahdollisia

Prioriteetin 6. tavoitteisiin vastataan ohjelmaan valituilla kehittämisen painopisteillä: maaseudun palvelut ja niiden saavutettavuus, yritys- ja elinkeinotoiminnan kehittämistoimet ja asuminen, yhteisöllisyys ja yhteistyö. Elinkeinorakenteen monipuolistamiseksi avainasemassa on uusien yritysmahdollisuuksien oivaltaminen ja käyttäjä- ja kysyntälähtöinen toimintatapa. Toiminta-alueen laajentaminen paikallis- ja aluetasoa laajemmalle vahvistaa yritysten kilpailukykyä. Maaseutuyrityksiä tuetaan rakentamiseen, koneiden ja laitteiden- sekä uuden teknologian ja liiketoimintaosaamisen hankintaan liittyen. Investointitukien tarkoituksena on mahdollistaa maaseudun mikroyrityksille uuden teknologian hyödyntäminen ja toiminnan kehittäminen. Yrityskohdaisen kehittämisen keskeisiin toimialoihin Pirkanmaalla kuuluvat hyvinvointipalvelu-, ympäristö-, lähiruoan tuotanto ja jalostus, maaseutumatkailu-, puutuote-, metalli- sekä lähienergia-alan yritykset.

Yhteisöllisyyteen ja syrjäytymisen estämiseen liittyvät toimet toteutetaan paikallisesti. Yleishyödyllisten investointien kautta ylläpidetään maaseudun kulttuuriperinnettä, maisema-arvoja, ympäristön tilaa ja kannustetaan oma-aloitteiseen yhteisötoimintaan. Yleishyödyllisillä investoinneilla on merkittävä rooli maaseudun asukkaiden hyvinvoinnin edistämässä.

2.3.1 Määrälliset tavoitteet toimenpiteittäin

Toimenpiteet						
	2. Koulutus ja tiedonvälitys	4.2 Maataloustuotteiden jalostus, markkinoille saattaminen ja kehittäminen	5.2 Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen	6. Maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen	11. Yhteistyö	Yhteensä
Tulosindikaattori						
Uudet yritykset kpl			450			450
- joista miesten perustamia			250			250
- joista naisten perustamia			200			200
- joista alle 35-vuotiaita			225			225
Uudet tuotteet ja tekniikat, palvelut kpl		30	310		10	350
Uudet kokoaikaiset työpaikat kpl		15	530		5	550
Säilytetyt työpaikat kpl		230	1200			1430
Tuotosindikaattori						
Koulutustilaisuuksien määrä kpl	150					150
Koulutettujen määrä hlö	3900					3900
- joista miehiä	1950					1950
- joista naisia	1950					1950
- joista alle 35-vuotiaita	1560					1560
Aktivointitilaisuuksien määrä kpl	50			250	100	400
Aktivointitilaisuuksiin osallistuneet hlö	1200			2500	2000	5700
- joista miehiä	600			1250	1000	2850
- joista naisia	600			1250	1000	2850
- joista alle 35-vuotiaita	480			1000	800	2280
Yhteistyöhankkeiden määrä kpl					30	30
Teemahankkeiden määrä kpl				10		10
Ympäristötietoisuutta lisäävien hankkeiden määrä	10			70		80
Hankkeessa tehty talkootyö h				185000		185000
Taloudellinen indikaattori						
Tuettujen yritysten liikevaihdon kasvu %						20

Taulukko 1. Maaseutuohjelman määrälliset tavoitteet; tulos-, tuotos- ja taloudelliset indikaattorit toimenpiteittäin esitettynä. Indikaattoritietoja täsmennetään ohjelmavalmistelun edetessä.

2.3.2 Hankkeiden valintakriteerit

Pirkanmaan maaseutuohjelmasta rahoitettavien hankkeiden valintakriteerien tavoitteena on vahvistaa ja ohjata alueellisten painotusten sekä strategian toteutumista. Valintakriteerien avulla arvioidaan hankkeiden rahoitusmahdollisuuksia ja ohjataan tehtäviä valintoja. Valinnassa painotetaan hankkeiden vaikuttavuutta ja pysyvää lisäarvon tuottoa sekä tarkastellaan hakijan aikaisempia julkisella rahoituksella toteutettuja hankkeita, niiden toteutumista ja tuloksia. Lisäksi hanketoteuttajalla tulee olla riittävät edellytykset hankkeen toteuttamiseen ja hankkeen resurssit sekä toimintatavat tulee olla oikeassa suhteessa hankkeelle asetettuihin tavoitteisiin nähden. Hakijoiden tulee priorisoida tärkeimmät kehittämiskohteet, joihin rahoitushakemukset tullaan kohdistamaan. Hankkeiden toiminnot eivät voi olla keskenään päällekkäisiä, jonka vuoksi eri hanketoimijoiden välisen yhteistyön ja tietoisuuden kasvattaminen on erityisen tärkeää. Hakijayhteisöjen normaalin toiminnan rahoittaminen ohjelman kautta ei ole mahdollista eikä rahoitettavien hankkeiden toteuttaminen saa muodostua tuensaajan olemassaolon turvaavaksi toimintatueksi. Pirkanmaan maaseutuohjelmasta rahoitettavien hankkeiden on oltava ohjelmassa esitettyjen tavoitteiden mukaisia. Rahoitettavien hankkeiden on lisäksi noudatettava Euroopan yhteisöjen yhteisöä sääntöjen, kansallisten säädösten sekä Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman asettamia ehtoja.

Lakiluonnoksen maaseudun kehittämisen tukemisesta mukaisesti valintaperusteet vahvistaa ennen haun alkamista maa- ja metsätalousministeriö ohjelman seurantakomiteaa kuultuaan. Tuettavien toimenpi-

teiden ja hankkeiden valinnalle näistä luoduilla Pirkanmaan valintakriteereillä valitaan rahoitettavat hankkeet ja valintamenettely dokumentoidaan. Tavoitteena on varmistaa hakijoiden tasapuolinen kohtelu, taloudellisten resurssien tehokas käyttö sekä toimenpiteiden kohdentaminen Pirkanmaan maaseudun parhaaksi hyväksytyjen prioriteettien mukaisesti. Jotta priorisointia hankkeiden välillä voidaan suorittaa, on hakemuksia verrattava keskenään. Valtakunnallisen käytännön muodostuttua, hankehaku ja -käsittely mahdollisesti jaksotetaan asettamalla hakemiselle tietty hakuaika tai ottamalla hakemuksia vastaan jatkuvasti, ratkaisemalla rahoitettavat hakemukset tietynä jaksona tulleista hakemuksista keskenään vertaamalla. Valintaperusteet ja menettelytavat asetetaan koko ohjelmakauden ajaksi. Pirkanmaan ELY-keskus tekee tarvittaessa hanke- ja yritysrahoitukseen linjauksia, joilla voidaan suunnata rahoitusta halutuille vuosittaisille painopiste-toimialoille ja vaikuttavuudeltaan haluttuihin tehokkaimpiin toimenpiteisiin. Hankkeen tulee täyttää vähintään yksi taulukossa 2 esitetyistä kriteereistä eikä hankkeen toiminta saa olla ristiriidassa muiden esitettyjen kriteerien kanssa.

Kehittämishankkeiden valintakriteerit	Yritystukien valintakriteerit
<ul style="list-style-type: none"> - hankkeella oltava alueellista vaikuttavuutta ja sen on vastattava olemassa olevaan tarpeeseen - edistää yritysten yhteistyötä, osaamista ja valmiuksia - edesauttaa työpaikkojen syntymistä ja monipuolistaa maaseudun elinkeinorakennetta - parantaa maatilayritysten toimintaedellytyksiä ja kilpailukykyä - edistää uusien tekniikoiden ja innovaatioiden käyttöönottoa - edistää luonnonvarojen taloudellista ja kestävää käyttöä - parantaa maaseutualueiden palvelujen saatavuutta - vahvistaa toimijoiden välistä ja rahastojen välistä yhteistyötä sekä lisää alueen omaehtoista aktiivisuutta - edistää alueellisen kulttuurin säilymistä ja kehittymistä - korostaa alueen vetovoimaisuutta ja vahvuuksia - edistää maakunnan tasapainoista kehitystä ja alueiden välistä vuorovaikutusta - edistää ohjelman läpileikkaavien teemojen tavoitteita 	<ul style="list-style-type: none"> - aloittavat, kasvuhakuiset ja vientimarkkinoille suuntaavat yritykset ovat etusijalla - alueellisesti merkittävä investointi/kehittämistoimenpide - edistää uusien työpaikkojen ja palvelujen muodostumista - edistää yritystoiminnan syntymistä ja luo mahdollisuuksia niiden syntymiseen - yrityksen toimiala on ohjelman painopisteitä tukeva - tavoitteena päätoiminen toimeentulo ja ammattimainen toiminta - edistää energia- ja materiaalitehokkuutta sekä vihreää taloutta

Taulukko 2. Hanke- ja yritystukien valintakriteerit.

Hanketoimintaa toteutetaan valtakunnallisesti, alueiden välisenä ja alueellisena. Paikallisesta hanketoiminnasta vastaavat paikalliset toimintaryhmät, joita Pirkanmaalla ovat Joutsenten reitti ry, Kantri ry, Pirkan Helmi ry ja PoKo ry sekä Satakunnan ELY-keskuksen kautta toimiva Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry. Toimintaryhmien toiminta-alueet on esitetty liitteessä 1.

Valtakunnallisina hankkeina toteutetaan toimia, joille on omaa maakuntaa laajempaa kysyntää. Valtakunnallisten hankkeiden ja ylimaakunnallisten hankkeiden teemoista ja toimintatavoista keskustellaan ELY-keskuksien kesken. Valtakunnalliset hankkeet voidaan hakea toimialakohtaisina koordinaatiota sisältävinä hankkeina. Lisäksi ohjelmavastaavien kesken tullaan pohtimaan teemahaun mahdollisuuksia ja rahoitettavia teemoja.

2.3.3 Maaseutualueen määrittäminen ja yritysrahoitusalue

Yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen laatiman maaseutualuemäärittämisen mukaisesti maaseuduksi katsotaan kaikki alle 23 000 asukkaan kunnat tai kaupungit kokonaisuudessaan. Jos kunnassa tai kaupungissa on yli 23 000 asukasta ja kunta kuuluu kaupunkiseutuun eli yli 15 000 asukkaan keskustaajama ulottuu sen alueelle, LEADER-toimintaryhmän tulee rajata alueella tehdyn yhteisen suunnitelman mukaisesti kaupunkimaiset keskukset ulkopuolelle.

Pirkanmaan maaseutuohjelmaa 2014–2020 toteutetaan koko maakunnan alueella. Yritysrahoitusalueeseen on tehty aluerajaukset kaupungistuneiden alueiden osalta: Tampereen kaupungin keskustaajama, sekä Kantri ry:n kanssa yhtenevät aluerajaukset Kangasalan kunnan, Nokian kaupungin ja Ylöjärven kaupungin keskustaajamien osalta ovat rahoituksen ulkopuolella. Tarkoituksenmukaista on, että paikallisten toimintaryhmien ja ELY-keskuksen aluerajaukset ovat yhdenmukaiset. Tukitasot määräytyvät toimeenpanoasetuksilla.

3. Rahoitussuunnitelma

3.1 Arvio julkisen rahan ja yksityisen rahoituksen tarpeesta toimenpiteittäin

Rahoituksen jakautuminen	milj. €		milj. €	
	2007 - 2013 Suomi	2014 - 2020 Suomi	Pirkanmaa	
Maatalouden ympäristö- ja ilmastotoimenpiteet	2384	1561		
Luonnonmukainen maatalous	sis. Yllä ole- vaan	339		
Eläinten hyvinvointi	126	523		
Luonnonhaittakorvaus	2948	2948		
Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset	291	420		
Leader	267	300	18,50	
Yritys- ja hanketuet	635	621	40,00	
Tekninen apu ja muut toimenpiteet	119	110		
Yhteensä	6770	6822		
josta				
EU-osuus	2137	2359		
valtion osuus	4389	4389		
muu kansallinen rahoitus (kunnat/rahastot)	244	74		

Taulukko 3. Maa- ja metsätalousministeriön esittämä luonnos rahoituksen jakautumisesta ohjelmakaudella 2014–2020. Pirkanmaan rahoituskehityksen oletetaan säilyvän ohjelmakauden 2007 - 2013 mukaisella tasolla. Leader-kehys muodostuu toimintaryhmien paikallis-strategioissaan esittämistä rahoitustarpeista. Kehyksessä on huomioitava, että Joutsenten reitti ry toimii Huittisten kaupungin alueella Satakunnassa ja Aktiivisen Pohjois-Satakunta ry:n kehys Ikaalisten, Kihniön ja Parkanon osalta puuttuu arviosta.

Toimenpiteiden painotus ja arvio rahoitustarpeesta	osuus rahoituksesta (%)	EU+valtio (milj.€)	Kuntien rahoitus	Yksityinen rahoitus	josta talkootyö	Kokonaisrahoitus
2. Koulutus ja tiedonvälitys	10,0 %	4,00				4,00
4.2 Maataloustuotteiden jalostus, markkinoille saattaminen ja kehittäminen	12,5 %	5,00				5,00
5.2 Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen	47,5 %	19,00				19,00
6. Maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen	17,5 %	7,00				7,00
11. Yhteistyö	12,5 %	5,00				5,00
YHTEENSÄ	100 %	40,00				40,00

Taulukko 4. Maaseutuohjelmasta rahoitettavat toimenpiteet, niiden painotus sekä arvio rahoitustarpeesta. Toimenpiteiden numeroinnit ovat Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020 luonnoksen mukaiset. Rahoitussuunnitelma täsmentyy ohjelmavalmistelu edetessä.

3.2 Rahoituslinjaukset

Tavoitteena on suunnata ohjelman rahoituksesta 60 % yritystukiin ja 40 % kehittämishankkeisiin. Maa- ja metsätalousministeriö asettaa uuden maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 tavoitteeksi, että maaseutualueille myönnettävissä oleva yritystukien määrä säilyy euromääräisenä vähintäänkin samana nykyiseen 2007–2013 ohjelmakautteen verrattuna.

Yritystukikohteet rahoitetaan pääsääntöisesti maksimirahoitusprosentteilla. Valinta tehdään vaikuttavuuden (kannattavuus, työllistävyys, tuen merkitys merkittävä hankkeen toteuttamiselle) ja alueen perusteella painottaen uusia ja alkavia yrityksiä. Yritystukea suunnataan erityisesti Pirkanmaan harvaan asutulle ja ydinmaaseudulle. Toimintaryhmien kanssa sovitun työnjaon mukaisesti paikalliset pienet yritystukikohteet rahoitetaan toimintaryhmien kautta. Suoria yritystukia suunnataan paikallista vaikuttavuutta laajemmille hankkeille. Ohjelman toteutusalueet on sovittu yhtenäisiksi toimintaryhmien rahoitusalueiden kanssa. Yritystuen aloitustukea koskevat linjaukset tehdään säädösten tarkennuttua. Alkavien yrittäjien neuvontapalvelujen järjestämisestä sovitaan ELY-keskuksen ja TE-toimiston kesken syksyn 2013 aikana.

Ohjelmakaudella 2007–2013 on koko maan tasolla kokoluokittain ja toimialoittain yritystoiminnan tukia myönnetty siten, että tuen saajista noin 14 prosenttia on ollut toimintaa maatilalla ulkopuolelle laajentavia maatiloja, mikroyrityksiä noin 85 prosenttia sekä maataloustuotteiden jalostusta ja kaupanpitämistä muutoin kuin maatiloilla harjoittavia pieniä ja keskisuuria yrityksiä noin yksi prosentti. Selvitystyön Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007–2013 vaikutuksista ja vaikuttavuudesta Pirkanmaan alueella mukaisesti yritystukia saaneiden yritysten sekä liikevaihto, liikevoitto että henkilöstömäärä olivat selvästi korkeampi kuin verrokkiyrityksillä. Maa- ja metsätalousministeriön esittämässä yritystukia koskevassa lakiluonnoksessa lähdetään siitä ajatuksesta, että jatkossa olisi vain yksi tukimuoto: maaseudun yritystuki, jota myönnettäisiin investointeihin, kehittämiseen ja liiketoimintalähtöiseen innovointiin.

Hanketukikohteiden valinnassa painotetaan maakunnallista vaikuttavuutta. Etenkin uusia toimijoita/hakijoita pyritään saamaan mukaan ja rahoitus kohdennetaan uusiin ideoihin ja toimintatapoihin. Yleishyödyllisten investointihankkeiden tuki on enintään 50 %. Rahoitusta ei suunnata mm. teiden, kevyen liikenteen väylien, kylätalojen, metsästysmajojen tai isojen laajakaistahankkeiden rakentamiseen sekä soveltavan tutkimuksen, historiikkien ja tapahtumien tekemiseen ja järjestämiseen. Maakunnallisesta vaikuttavuudesta poiketen yleishyödyllisinä investointihankkeina voidaan rahoittaa pienimuotoisia vesihuolto- ja kyläverkkohankkeita, jotka edistävät maaseudun asukkaiden hyvinvointia tai maaseutuelinkeinoja. Vesienhoitoon liittyvät hankkeet toteutetaan paikallisina kehittämistoimina toimintaryhmien kautta.

3.3 Tekninen apu

Pirkanmaan maaseutuohjelman toteuttamiseen käytettävä tekninen apu on arviolta yhteensä 51 henkilötyövuotta ajalla 2014–2020 huomioiden ohjelman toteuttamiseen kuuluva n+3 sääntö. Henkilötyövuosiarvion perustuen rahoitustarve on 2,6 milj. euroa. Teknistä apua tullaan käyttämään myöntö- ja maksatustoimien lisäksi hankehakijoiden tiedon lisäämiseen hankehallintoon liittyen mm. aloituspalaverien ja yhteisten tapaamisten muodossa sekä ohjelman viestintään.

4. Kehittämissuunnitelman yhteensovitus ja työnjako

Alla on kuvattu maakunnassa toteutettavia muita kehittämissuunnitelmia, niiden tavoitteita sekä yhteensovitusmahdollisuuksia. Näitä kehittämissuunnitelmia ovat mm. Pirkanmaan maakuntaohjelma ja maaseutustrategia, sekä Suomen rakennerahasto-ohjelman Etelä- ja Länsi-Suomen alueosio (EAKR, ESR). Lisäksi tarkastellaan myös muita maakunnassa toteutettavia toimiala- ja teemaohjelmia ja -analyyskejä mm. ympäristöön ja metsäsektoriin liittyen.

Maakunnan strateginen kehittäminen ja yhteistyö perustuvat jaettuun käsitykseen tavoiteltavasta tulevaisuudesta. Yhteinen tavoite syntyy keskustelusta ja yhteistyöstä ja sen tulisi näkyä myös maakunnan kehittämistyössä. Keskeinen yhteistyötä ja eri ohjelmien yhteensovitusta edistävä foorumi on vuosittain kokoontuva Pirkanmaan maaseutujaosto. Maaseutujaostossa ovat edustettuina: Pirkanmaan ELY-keskus, Pirkanmaan liitto, Suomen metsäkeskus/Pirkanmaan alueyksikkö, Maakunnan yhteistyöryhmä, MTK-Pirkanmaa, Pirkanmaan yrittäjät ry, ProAgria Pirkanmaa, Pirkanmaan Leader-toimintaryhmät, Tampereen ammattikorkeakoulu, Tampereen yliopisto sekä Tampereen teknillinen yliopisto. Maaseutujaoston tehtävät on määritelty valtioneuvoston asetuksessa maaseudun kehittämiseen liittyvien ohjelmien hallinnoinnista (634/2007) 20 §:ssä. Asetuksen mukaan maaseutujaoston tehtävänä on seurata alueellisen ja paikallisten maaseudun kehittämissuunnitelmien toteutumista ja käsitellä niitä koskevat muutokset, sovittaa yhteen maaseuturahaston rahoittamia alueellisia ja muita alueellisia toimenpiteitä, käsitellä tuettavien hankkeiden alueelliset valintaperiaatteet ja muut valintaan liittyvät alueelliset rajoitteet sekä käsitellä suunnitelmat ja raportit maaseuturahaston alueellisesta rahoituksesta rahoitettavista toimenpiteistä maakunnan yhteistyöasiakirjan laatimisen yhteydessä.

Pirkanmaan alueen toimintaryhmät Joutsenten reitti ry, Kantri ry, Pirkan Helmi ry ja PoKo ry ovat toimittaneet paikalliset kehittämissuunnitelmansa maa- ja metsätalousministeriöön käsiteltäviksi 14.6.2013. Alueellisen maaseutuohjelman ja paikallisten kehittämissuunnitelmien yhteensovittamiseksi on käyty keskusteluja toimijoiden kesken keskeisistä työnjaollisista kysymyksistä (liite 2). Työjaon vahvistaa sopimus, joka allekirjoitetaan toimintaryhmävalintojen varmistuttua.

4.1 Pirkanmaalla toteutettavat rakennerahasto-ohjelmat

Euroopan aluekehitysrahaston EAKR:n ja Euroopan sosiaalirahaston ESR:n uudella rakennerahastokaudella 2014–2020 ohjelman sisällössä korostuvat innovaatiot, yrittäjyys ja kestävä kehitys, erityisesti vähähiilinen yhteiskunta. EU-tason painotukset sopivat hyvin Pirkanmaan ja myös maaseudun kehittämistavoitteisiin. Rakennerahastoja käytetään täydentämään ja tukemaan maaseudun kehittämistä.

EU-ohjelmien yhteensovittaminen

EU-ohjelmien yhteensovittamisesta keskushallinnon tasolla vastaa valtioneuvoston asettama rakennerahastoneuvottelukunta, jolle asiat esittelee EAKR:n ja ESR:n osalta TEM sekä maaseudun ja kalatalouden alueellisten kehittämistoimien osalta MMM. Alueellisella tasolla eri rahastojen ohjelmien strategisen tason yhteensovitus tapahtuu maakunnittain maakunnan yhteistyöryhmässä, jolla on vastuu alueen kehittämistoimien koordinoinnista. Maakunnan yhteistyöryhmän asettaa Pirkanmaan maakuntahallitus. Yhteistyöryhmässä ovat tasapuolisesti edustettuina maakunnan liitto ja sen jäsenkunnat, ohjelmaa rahoittavat valtion viranomaiset sekä tärkeimmät työmarkkina- ja elinkeinojärjestöt. Pirkanmaan yhteistyöryhmässä on 19 jäsentä. Puheenjohtajana toimii maakuntahallituksen puheenjohtaja ja esittelijänä maakuntajohtaja.

EAKR-toimien yhteensovittaminen maaseudun kehittämissuunnitelmaan

Maantieteellisesti maaseuturahaston rahoitus painottuu harvaan asutulle ja ydinmaaseudulle ja EAKR-rahoitus taajamiin ja kaupunkikeskustoihin. Rahoituksen kohteena on yhteisiä toimialoja kuten maaseudun mikroyritysten kehittäminen, matkailu, bioenergian tuotanto ja palveluala.

EAKR-toimet täydentävät ja tukevat maaseudun kehitystä erityisesti laajoissa, alueellisissa ja sitä laajemmista eri toimialoja koskevissa kehittämistoimissa sekä investoinneissa ja esimerkiksi tutkimuslaitosyhteisöjen ja yritysverkostojen kokoamisessa. EAKR:n tärkeitä tavoitekokonaisuuksia ohjelmakaudella 2014–2020 ovat pk-yritysten kilpailukykyyn parantaminen, vähähiiliseen talouteen siirtyminen sekä tutkimuksen, teknologian kehittämisen ja innovoinnin tukeminen. Myös luonnonvarojen kestävään hyödyntämiseen liittyvä t&k&i-toiminta, ympäristöhaittojen ja -riskien minimointiin sekä luonnonympäristön laadun parantamiseen tähtäävät hankkeet, sekä alueellisten materiaali- ja energiavirtojen hyödyntämistä tukevien verkostojen rahoitus ovat prioriteetteja. Näihin toimiin voivat yritys- ja kehittäjäorganisaatiot kiinnittyä sekä kaupungeissa että haja-asutusalueilla.

EAKR:n osalta korostuu vähähiiliseen talouteen siirtyminen, jossa on vahvat liittymäpinnat maaseutuohjelmaan. Biotalouden kokonaisuuden hahmottaminen ja arvoketjun kehittäminen yhdessä korkeakoulujen ja muiden kehittäjien kanssa on tärkeää. Yhtenä mahdollisuutena voisi olla innovaatioalustojen luominen, joissa syntyneitä maaseudun kehittämisen kannalta keskeisiä hankeideoita rahoitetaan mahdollisuuksien mukaan maaseutuohjelmasta.

Eriyinen yhteensovitusarve Pirkanmaalla kohdistuu yritysten kehittämistukiin, joissa tavoitteena on toimiva työnjakoa eri julkisten rahoittajien kesken. Yrityspalveluiden kehittäminen on niin ikään yhteinen kysymys.

ESR-toimien yhteensovittaminen maaseudun kehittämissuunnitelmaan

ESR-toimilla voidaan tukea samantyyppisiä pien- ja mikroyritysten henkilöstön koulutustoimia kuin maaseudun kehittämissuunnitelmalla, kuitenkin siten, että ESR-rahoituksella tuetaan alkutuotannon ulkopuolista maaseudun yritystoimintaa. ESR:n kautta voidaan rahoittaa edellistä yleisempiä koulutustoimia, jotka kytkeytyvät työllisyyspolitiikkaan ja EU:n työllisyysstrategiaan. ESR:n puolella korostuvatkin työllisyys ja työvoiman saatavuus sekä osaaminen, koulutus ja ennen kaikkea syrjäytymisen ehkäisy.

ESR-ohjelma täydentää maaseutuohjelmaa siten, että sillä voidaan tukea maaseudulla asuvien ja yrittävien osaamista ja työssä jaksamista sekä luoda uusia työtilaisuuksia maaseudulle. ESR:n kautta voidaan tukea osallisuuspilotteja, joilla voidaan ehkäistä syrjäytymistä ja osallistaa maaseudun ihmisiä yhteisölliseen toimintaan. ESR:n toimenpiteet suuntautuvat sosiaalisen pääoman lisäämiseen sekä työhyvinvoinnin ja maaseutu-kaupunki-vuorovaikutuksen kehittämiseen.

Sosiaalirahaston ja maaseuturahaston toimenpiteiden yhteensovituksessa mm. tuottavuuden ja työhyvinvoinnin parantaminen, työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakyvyn parantaminen, sekä kasvu- ja rakennemuutosalojen koulutuksen tarjonnan parantaminen ovat yhteen sovitettavia teemoja, joissa rahastojen sujuva yhteistoiminta on varmistettava.

4.2 Maakuntasuunnittelu ja maakuntaohjelma Pirkanmaalla

Vuodesta 2014 eteenpäin koskevaa Pirkanmaan maakuntastrategiaa ja -ohjelmaa valmisteltaessa on maakunnan tulevaa kehitystä kuvattu kolmen skenaarion kautta. Näitä ovat Osaavan ja erikoistuvan kasvun Pirkanmaa, Teollisen tradition, yrittäjyyden ja logistiikan Pirkanmaa sekä Vihreän kasvun ja humanin kulttuurin Pirkanmaa. Kehityskuvat ovat paitsi kuvauksia mahdollisista tulevaisuuksista myös kuvaavia strategialintoja. Kehittämiskuvissa Pirkanmaata vuonna 2040 arvioitiin ja lähestyttiin mm. seuraavista näkökul-

mista: väestön määrä, työhön osallistuvuus, palveluiden saatavuus, elinkeinorakenne, energia, asuminen, maahanmuutto, liikkuminen, kilpailuetu, kulttuuri, turvallisuus sekä tyypilliset kehittämishankkeet.

Koska maakunnan eri osien kehittämisen reunaehdot vaihtelevat suuresti, päätettiin maakuntastrategia- ja maakuntakaavatyö perustaa Osaavan ja erikoistuvan kasvun Pirkanmaan sekä Teollisen tradition, yrittäjyyden ja logistiikan Pirkanmaan kehittämiskuvien yhdistelmään. Kummassakin korostuvat valinnat voimakaasta väestönkasvusta, kilpailukyvästä, uudistumisesta sekä taloudellisen hyvinvoinnin lisääntymisestä.

Osaavan ja erikoistuvan kasvun Pirkanmaa kuvaa pääasiassa Tampereen keskusseudun kysymyksiä, jonne maakunnan osaamisintensiiviset toiminnot kuten tutkimustoiminta ja -laitokset, t&k-resurssit ja korkean osaamisen työpaikat ovat keskittyneet. Teollisen tradition kehityskuva kuvaa paremmin muun maakunnan kehittymistä, jossa painottuvat enemmän valmistavan ja jalostavan toiminnan merkitys. Jako ei todellisuudessa ole näin jyrkkärajainen vaan piirteitä kaikista kehityskuvista esiintyy ympäri maakuntaa.

Kehityskuvien yhdistelmässä vuonna 2040 maakunnassa arvioidaan asuvan 615 000 ihmistä, mikä tarkoittaisi liki 120 000 asukasta nykyistä enemmän. Vuotuinen väestönkasvu olisi noin 0,8 % vuodessa, voimakkainta väestökasvu on Tampereella ja sen kehyskunnissa, joissa on myös maaseutualueita. Myös Etelä- ja Lounais-Pirkanmaan väestön uskotaan kasvavan maltillisesti vuoteen 2040. Läntisen ja pohjoisen Pirkanmaan väestön kehitys jatkaa negatiivista kehitystään. Syynä tähän ovat väestön ikääntyminen ja nuoremman polven pois muutto.

Maaseutuohjelman tavoitteet tukevat näiden maakuntastrategian ja -ohjelman linjauksia, vaikkakin kohdistuvat selkeämmin maakunnan maaseutualueiden kehittämiseen.

Maakuntakaava 2040

Pirkanmaan kaikkia maankäytön osa-alueita kattavan oikeusvaikutteisen maakuntakaavan valmistelu käynnistettiin vuoden 2011 lopussa. Tavoitteena on kaavan valmistuminen vuonna 2016.

Maakuntakaavassa sovitetaan yhteen maakunnan menestyksen kannalta tärkeimmät toiminnot ja kansalliset runkoverkot. Runkoverkkoja koskeva suunnitelma täydentyy kuntien yksityiskohtaisemmassa kaavatyössä ja eri viranomaisten suunnitelmissa. Tällainen asiakokonaisuus on mm. tietoliikenteen runkoverkkoihin liittyvien paikallisten ns. kyläverkkojen rakentuminen, jota maaseutuohjelman rahoituksella mahdollisesti voidaan tukea.

Maaseudunkin kannalta maakuntakaavan sisältämiä tärkeitä tekijöitä ovat kestävä aluerakenne, palvelukeskusverkko ja liikennejärjestelmä. Kaavan peruslähtökohtana on maakuntastrategiassa ja -ohjelmassa määritettävät tulevaisuuden kehityskuvat mm. asukasmäärän kehityksessä. Maakuntakaavatyössä tehdään erillisiä selvityksiä mm. kuljetus- ja liikennejärjestelmästä, tuulienergian käyttömahdollisuuksista, pohjavesien suojelusta ja kiviaineshuollosta sekä kulttuuriympäristöistä ja luonnonvaroista.

Maakuntakaavalla vaikutetaan olennaisesti maaseudun elinvoimaisuuteen ja houkuttelevuuteen niin asuinpaikkana kuin yritystenkin sijoituspaikkana. Maaseutuohjelman tavoitteet tukevat maakuntakaavoituksessa esitettyjä tavoitteita mm. koko maakunnan pitämisessä asuttuna ja elinvoimaisena.

4.3 Muut maakunnassa toteutettavat kehittämisohjelmat

Pirkanmaan ympäristöohjelma 2011–2016

Ympäristöohjelman aihepiirejä ovat luonnon ja kulttuuriympäristön monimuotoisuus sekä luonnonvarojen kestävä käyttö; terveellinen, viihtyisä ja ekologisesti kestävä asuinympäristö; ympäristövastuullinen elinkeinotoiminta; luonnon virkistyskäyttö sekä ympäristötietoisuus ja tutkimus.

Ympäristöohjelmassa muutoshasteeksi elinympäristön laadullinen kehittäminen -otsikon alla todetaan maaseutualueiden elinvoimaisuuden ja niiden ominaispiirteiden säilyvyys. Haja-asutusalueilla tulee kehittää liikkuvia palveluita. Ohjelmassa ympäristövastuullisen elinkeinotoiminnan muutoshasteissa mainitaan:

- Metsäenergian merkityksen kasvu: puubiomassan saatavuuden varmistaminen, uusiutuvat metsänhoidon
- menetelmät sekä korjuukoneiston, logistiikan ja käyttökohteiden kehittäminen
- Luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttäminen uhanalaisimmista luontotyypeissä kuten
- perinneympäristöissä, metsissä ja soilla
- Maataloustuotantoympäristöjen hyvä tila ja monimuotoisuuden säilyminen
- Metsän hyvinvointivaikutusten lisääminen – toisaalta virkistyskäytön ja luontomatkailun ympäristövaikutusten pienentäminen
- Ilmastonmuutokseen varautuminen ottaen huomioon metsäluonnon ja -lajiston muutokset ja metsätuhot (myrskyt, tuholaiset) sekä maataloustuotannossa odotettavissa olevat muutokset

Ympäristöohjelmassa listataan monia maaseutuun vaikuttavia toimenpide-ehdotuksia, joilla näihin muutoshasteisiin vastataan. Ohjelmassa todetaan myös, että ympäristötietoisuuden parantamisessa omakohtainen suhde luontoon on ympäristötietoisuuden toiminnan tärkeä lähtökohta, joka auttaa ymmärtämään oman ja eri organisaatioiden kautta tapahtuvan toiminnan ympäristövaikutuksia.

Maaseutuohjelman läpileikkaavina teemoina on huomioitu ilmastonmuutos ja ympäristö. Kehittämisen painopistealueena on biotalous ja siihen siirtymisen edistäminen. Myös lähienergian tuotannon ja käytön sekä maaseudun ympäristöhoidon edistäminen hillitsevät asumisen ja elinkeinotoiminnan ympäristövaikutuksia.

Pirkanmaan metsäohjelma 2012–2015

Uusi alueellinen metsäohjelma vuosille 2012–2015 on julkaistu vuoden 2012 alussa. Alueelliseen metsäohjelmaan ottaa kantaa metsäkeskuksen alueyksikön alueneuvottelukunta. Kattavasti metsäohjelmat käsitellään ja hyväksytään Suomen metsäkeskuksen johtokunnassa. Uusi Pirkanmaan metsäohjelma luo mahdollisuuksia ja toimintaedellytyksiä sekä antaa suuntaviivat maakunnan metsien hoidolle, käytölle ja suojelulle, puun käytölle ja jatkojalostukselle sekä monikäytölle.

Maaseudun kehittämisstrategiassa kuvattu metsien hoito ja metsään liittyvien elinkeinojen kehittäminen on monelta osin linjassa uuden metsäohjelman kanssa. Strategisina tavoitteina on esitetty mm. metsien hoidon kehittäminen, metsien monimuotoisuuden ja monikäyttöisyyden edistäminen, kysyntälähtöiset toimintamallit ja sähköisten palvelujen kehittäminen.

Pirkanmaan energiaohjelma

Pirkanmaan energiaohjelman visiossa Pirkanmaan energiankäyttö kasvaa, mutta kasvuvauhti kuitenkin hidastuu. Energialähteiden käytössä merkittävin muutos on öljyn käytön pieneneminen 32 %:sta 22 %:iin. Energialähteistä osuuttaan kasvattavat vastaavasti puu, peltobiomassat, turve, jätteet, kierrätyspoltoaineet ja ostosähkö. Uusiutuvien energialähteiden osuus energianhankinnassa nousee vuoden 2020 visiossa 22 %:iin. Vastaavasti maakunnan omavaraisuus lisääntyy 18 %:sta 26 %:iin. Visiossa on pyritty haastavaan, mutta mahdolliseen tulevaisuuskuvaan. Tavoitteina ovat olleet mm. maakunnan hiilidioksidipäästöjen vähentäminen, energiajärjestelmän monipuolistaminen ja paikallisten energiavarojen lisääminen. Myös talouden realiteetit on pyritty ottamaan huomioon investointivaltaisessa energiatuotannossa. Energiaohjelma on laadittu vuonna 2007.

Vapaa-ajankalastuksen kehittäminen Hämeessä ja Pirkanmaalla 2013–2020

Pirkanmaan kalatalouden hallinnointi hoidetaan Pirkanmaan osalta Hämeen ELY-keskuksen toimesta. Hämeen ELY-keskus on julkaissut vapaa-ajankalastuksen kehittämisohjelman vuosille 2013–2020, jonka tavoitteena on turvata hyvä tilanne ja kalatalouden kehitys. Vapaa-ajankalastus on merkittävin uusiutuvien kalavarojemme hyödyntäjä ja erittäin suosittu luontoharrastus Hämeen ja Pirkanmaan maakunnissa. Maakuntien alueella on eniten vapaa-ajankalastajia koko maassa, mutta suosion säilyminen ei ole itsestään selvää. Kehittämisohjelman tavoitteena ovat 1. kestävä kalavesien hoito ja kalastus 2. vahva ja vastuullinen kalastuskulttuuri ja 3. laadukkaat kalastuspalvelut.

Tavoitteita pyritään edistämään yhdeksän toimenpidekokonaisuuden avulla. Pirkanmaan maaseutuohjelman näkökulmasta mm. toimenpiteet kalastuksen ohjaamisesta ekologisesti kestäväan suuntaan sekä ohjelmapalveluiden ja kalastusmatkailun kehittämisestä ovat painopistealueiden tavoitteita tukevaa toimintaa.

Pilkahdus-ennakointiportaali

Pilkahdus on Pirkanmaan tulevaisuutta luotaava sivusto. Se kokoaa erilaisia tulevaisuuden mahdollisuuksia kartoittavia aineistoja ja vuorovaikutusta pirkanmaalaisittain merkitykselliseksi kokonaisuudeksi ja alueellisen ennakkoinnin tueksi. Pilkahdus on tarkoitettu kaikille, joita kiinnostaa mihin suuntaan maailma kehittyy, miten Pirkanmaalla maailman muutokset nähdään ja koetaan ja millaisia johtopäätöksiä muutoksista alueellamme voidaan tehdä. Pilkahdus-portaalin sisältö muotoutuu usean organisaation ja käyttäjän yhteispanoksena. Pilkahduksen tekninen hallinta tapahtuu Pirkanmaan liitossa.

Pilkahdus on osa pirkanmaalaista alueellisen ennakkoinnin yhteistoimintamallia. Siihen kuuluu lisäksi 1) teemakohtaista asiantuntijarinkityöskentelyä, jossa tehdään aihekohtaisia analyyseja eri kehityskuluista ja 2) määräajoin järjestettävät Pirkanmaan tulevaisuusfoorumi -istunnot, joissa maakuntalaisten kesken käydään tulkitsevaa keskustelua tulevaisuuden haasteista. Edelleen kokonaisuutta täydentävät 3) erilaiset tapauskohtaiset koulutus-, suunnittelu- ja tiedonjulkistus- ym. tilaisuudet. Pilkahdukseen kootaan ja julkaistaan tietoa kaikista näistä toimintamuodoista.

Alueellinen ennakointi on yhteistyötä. Nopeasti muuttuvassa maailmassa ennakointi on entistä tärkeämpää mutta samalla myös vaikeampaa, eikä juuri kenenkään osaaminen riitä siihen yksin. Siksi tarvitaan yhteistä tietopohjaa tulevien kehityskulkujen tarjoamista mahdollisuuksista sekä yhteisiä prosesseja näiden hahmottamiseksi. Tämän yhteistyön edistäjä ja ”kummi” on Pirkanmaan liitto, mutta varsinaista tulevaisuutta luotaavaa aineistoa synnyttää laaja maakuntalaisten joukko. Yhteistoimintaa kehittää maakunnallinen ohjausryhmä.

5. Ohjelman läpileikkaavat teemat

Pirkanmaan maaseudun näkökulmasta

Maaseudun kehittämissuunnitelman kautta tuettavien toimenpiteiden läpileikkaavina teemoina ovat innovaatiot, ympäristö ja ilmastonmuutos. Lisäksi ohjelmassa huomioidaan maaseudun ja kaupunkien välinen vuorovaikutus, alueen tasapainoinen kehitys, kestävä kehitys, nuoret ja naiset sekä sopimuksellisuus.

Maaseudun innovaatiomahdollisuuksien näkökulmasta tavoitteena on talouden ja sitä kautta maaseudun kestävä kasvu sekä luonnonvarojen tehokas ja vastuullinen käyttö. Avainsanoja ovat mm. resurssitehokkuus, uusiutuva energia sekä luonnonvaroja säästävät tuotteet ja menetelmät. Biotalous kokonaisuudessaan sisältää edellä esitetyt teemat. Pirkanmaan esimerkkinä voidaan mainita mm. luonnonmateriaalien (erityisesti luonnonkuitujen) ja muovimateriaalien yhdistäminen luonnonmateriaalikomposiiteiksi, joista voidaan valmistaa muoveja ja puuta korvaavia materiaaleja ja tuotteita, pakkauksia yms. Muovimatriisina voidaan käyttää kierrätysmuoveja tai biopohjaisia muoveja (hajoamattomia tai biohajoavia), jolloin myös lopputuotteet voivat olla hajoamattomia ja biohajoavia. Hajoamattomat tuotteet soveltuvat yleensä elinkaarensa loppuun hyvin energiantuotantoon. Innovaatiomahdollisuuksia pohdittaessa on syytä myös huomioida palvelutoimialalle kohdistuvat paineet, varsinkin haja-asutusalueilla ikääntyvien kansalaisten elämisen mahdollisuuksista.

Pirkanmaan ympäristökeskuksen laatiman Pirkanmaan pintavesien toimenpideohjelman mukaisesti, vesistön tilan parantamistoimenpiteistä suuri osa vaikuttaa maaseutuun ja sen asukkaisiin, koskivat toimenpiteet sitten maa- tai metsätaloutta, teollisuutta tai asutusta. Vesien hyvän tilan saavuttaminen edellyttää yhteistyötä kaikilla hallinnon tasoilla, sidosryhmien ja yksittäisten kansalaisten kanssa. Maaseutuohjelman kehittämistyön tavoitteena on vahvistaa maiseman ja ympäristön hoidolla maaseudun vetovoimaa. Ympäristömyönteisyys on läpäisevä periaate kaikessa toiminnassa. Vesistöjen kunnon parantamiseen tähtäävissä toimenpiteissä otetaan huomioon vesienhoitolain mukaiset vesienhoitosuunnitelmat ja toimenpiteissä asetetaan etusijalle sellaiset alueet, joilla EU:n vesipuitedirektiivin mukaista vesien hyvää tilaa ei ole saavutettu.

Ilmastonmuutokseen varautuminen ja sopeutuminen on väistämätön tosiasia myös Pirkanmaalla. Ilmastonmuutos saattaa parantaa maatalouden tuotantokykyä lähitulevaisuudessa pidentyvän kasvukauden ja suuremman lämpösumman kautta. Kuitenkin sään vaihtelut, ääri-ilmiöt ja suurempi tauti- ja tuholaispaine saattavat aikaan saada ennalta arvaamattomia haittoja maataloudelle. Parhaiten positiivisista muutoksista voidaan hyötyä ja haittoja minimoida varautumalla muutoksiin ennakoivasti. Maatalouden ympäristön suojelemissa on varauduttava lisätoimiin, kun lisääntyvät tai nykyistä rankemmat sateet sekä kasvitautien ja -tuholaisien torjunta lisäävät torjunta-aineiden ja ravinteiden huuhtoutumista vesistöihin.

Metsien hoito ja käyttö on sopeutettava muuttuvaan ilmastoon, jotta pystytään turvaamaan metsien kestävä käyttö eri tarkoituksiin. Metsien hoitotoimenpiteillä voidaan ainakin jossain määrin myös vähentää ilmastonmuutoksen negatiivisia vaikutuksia, kuten lisääntyviä tuhoriskejä. Ilmastoportaalissa on esitetty alueellisia ennusteita ilmaston muutokseen sopeutumisesta Suomen eri maakunnille. Ennusteista käy ilmi, että myös Pirkanmaalla eri alueiden välillä voi olla huomattavia arvoja ennustetuissa arvoissa.

Ilmastonmuutoksen hillintä maaseudun elinkeinotoiminnassa liittyy erityisesti energian käyttöön ja tuotantoon. Maaseutu on ratkaisevassa asemassa puuenergian tuottamisessa. Myös tuulienergian tuotanto sijoittuu maaseudulle ja aurinkoenergialla voidaan korvata merkittävä osa nykyisin fossiilisilla polttoaineilla tuotettavasta sähköstä.

Esimerkiksi innovaatioihin liittyvien yhteistyötoimien kautta lisätään maaseudun ja kaupunkien välistä vuorovaikutusta. Tutkimustoiminnan jalkauttaminen ja tutkimustulosten käytäntöön vieminen edistää alueiden vuoropuhelua ja varmistaa alueiden tasapainoisen kehityksen. Vuorovaikutus on alueille taloudellinen voimavara, joka mahdollistaa eri alueiden kulttuuristen, sosiaalisten ja taloudellisten vahvuuksien hyödyntämisen. Ulottamalla yhteistoiminta mahdollisimman laajalle alueelle hidastetaan syrjäytymisvaarassa olevien alueiden syntyä.

Kestävän kehityksen näkökulma on mukana kaikessa kehittämistoiminnassa. Ekologisen ja sosiaalisen kestävyden huomioonottaminen on ennen kaikkea vastuun ottamista kehittämiskäytäntöjen kaikista vaikutuksista. Nuorten aseman vahvistaminen maaseudulla edellyttää nuorten mukaan ottoa ja kannustusta yhteisiin toimiin. Kehittämistyön tavoitteena on säilyttää elinympäristö elinkelpoisena tulevaisuudessakin.

6. Ohjelman alueellinen valmistelu

6.1 Organisoituminen, osallistuneet tahot, valmisteluun liittyvä yhteistyö, tiedotus, julkisuus

Maaseudun kehittämissstrategian valmistuttua syksyllä 2012 aloitettiin alueellisen ohjelman valmistelu. Kehittämissstrategiavaihetta edelsi Pirkanmaan ELY-keskuksen teettämä selvitystyö Manner-Suomen maaseudun kehittämissohjelman 2007–2013 vaikutuksista ja vaikuttavuudesta Pirkanmaan alueella. Kehittämissohjelmakaudella 2007–2013 eteen nousseita haasteita ja hyviä käytäntöjä on käyty läpi MMM:n, Maaseutuviraston ja Pirkanmaan ELY-keskuksen järjestämissä tilaisuuksissa ja palaverissa alkuvuoden 2013 aikana. Maaliskuussa 2013 saadun alueohjelmaa koskevan ohjeistuksen myötä ohjelman valmistelu organisoitiin Pirkanmaan ELY-keskuksen maaseutu ja energia -yksikössä.

Ohjelman valmistelusta ja valmistelutilanteesta on keskusteltu asiantuntijatapaamisissa, joita on järjestetty kevään ja kesän 2013 aikana. Ohjelmaluonnos on ollut kommentoitavana asiantuntijoilla heinä-elokuussa 2013. Asiantuntijat koostuivat Pirkanmaan liiton, kuntien, toimintaryhmien, eri asiantuntijaorganisaatioiden, oppilaitosten, elinkeinoyhtiöiden ja muiden maaseudun toimijoiden edustajista. Maaseutujaosto on käsitellyt maaseutuohjelman kokouksessaan 10.9.2013.

Maaseutuohjelman viestintätoimenpiteet tehdään yhteistyössä Pirkanmaan ELY-keskuksen viestintä-asiantuntijoiden kanssa ja ohjelmalle laaditaan vuosittain viestintäsuunnitelma. Suunnitelman ja viestintätoimenpiteiden tarkoituksena on laajentaa pirkanmaalaisten tietämystä maaseutuohjelman mahdollisuuksista ja nostaa esiin toteutettuja hankkeita. Viestinnässä hyödynnetään myös valtakunnallista, Manner-Suomen maaseudun kehittämissohjelman tuottamaa aineistoa. Viestinnän pääkanavana tullaan käyttämään Pirkanmaan ELY-keskuksen internet-sivustoa.

7. Alueellinen toimeenpano ja päätöksentekojärjestelmä

Pirkanmaan ELY-keskus tulee tekemään alueen toimintaryhmien kanssa sopimuksen ja yhteistyösuunnitelman työnjaosta. Sopimus toimitetaan maa- ja metsätalousministeriöön, kun valinnat toimintaryhmistä on tehty. Sopimus tulee sisältämään yhdessä sovitut hanke- ja yritystukien rahoittamista koskevat linjaukset.

Pirkanmaan ELY-keskuksen hankeryhmä jatkaa työtään nykyisen ohjelmakauden mukaisesti. Kehittämishankkeiden käsittelyssä otetaan käyttöön maaseuturahaston rahoituspäätösesittelijöiden hankeryhmä, jolla on lähinnä työnjaollinen ja tiedottava rooli ELY-keskuksen sisällä. Pirkanmaan ELY-keskus perustaa aiemmin Alma-kaudella hyväksitödetun erillisen säännöllisesti kokoontuvan yritysrahoitusryhmän. Ryhmään kutsutaan Pirkanmaalla julkista yritysrahoitusta myöntävien eri tahojen edustaja. Tavoitteena on eri rahastojen yhtenevien toimintatapojen ja asiakaslähtöisyyden kehittäminen.

Liitteet

Liite 1. Pirkanmaan kartta, toimintaryhmien aluerajaukset kunnittain esitettynä

- Joutsenten reitti ry (toiminta-alueena myös Huittinen Satakunnan ELY-keskuksen toimialueella)
- Kantri ry
- Pirkan Helmi ry
- PoKo ry
- Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry (Satakunnan ELY-keskuksen toimialue)

Liite 2. Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelman ja paikallisten toimintaryhmien yhteensovitus ohjelmakaudella 2014–2020

LUONNOS 17.9.2013

Pirkanmaan ELY-keskus ja toimintaryhmät; Joutsenten reitti ry, Kantri ry, Pirkan Helmi ry ja PoKo ry ovat sopineet seuraavasta työnjaosta hankkeiden ja yritystukien rahoituksessa maaseuturahastosta ohjelmakaudella 2014–2020.

1. Hankkeet

Toimintaryhmien rahoittamat hankkeet

- tukevat toimintaryhmien laatimia paikallisen kehittämissuunnitelman toteutumista,
- ovat vaikutuksiltaan paikallisia,
- tulokset ovat paikallisen strategian tavoitteiden mukaiset.

Pirkanmaan ELY-keskuksen rahoittamat hankkeet

- tukevat alueellisen ohjelman toteutumista,
- täyttävät alueohjelmassa esitetyt valintakriteerit,
- ovat vaikutuksiltaan alueellisia.

2. Yritystuet

Toimintaryhmien rahoittamat yritystuet

- tukevat toimintaryhmien laatimia paikallisen kehittämissuunnitelman toteutumista,
- kohdistuvat pieniin yrityksiin (pääsääntöisesti max 3 htv), jotka aloittavat tai kehittävät täsmätoimintoina toimintaansa,
- tuottavat positiivisia vaikutuksia myös kohdeyrityksensä ympäristössä,
- kohdistuvat pääsääntöisesti paikallisilla markkinoilla toimiviin yrityksiin,

Pirkanmaan ELY-keskuksen rahoittamat yritystuet

- kohdistuvat maaseudun mikroyrityksiin (pääasiassa 3-10 htv), etusijalla aloittavat ja kasvuhakuiset yritykset,
- täyttävät alueohjelmassa esitetyt valintakriteerit,
- kohdistuvat Pirkanmaan maakuntaa laajemmille markkinoille pyrkiviin yrityksiin.

Pirkanmaan maaseutuohjelman ja paikallisten kehittämissuunnitelmojen työjaosta on tehty erillinen yhteistyösuunnitelma. Pirkanmaan ELY-keskuksen maaseutuohjelman ja toimintaryhmien paikallisten kehittämissuunnitelmojen toteutusalueet ovat yhdenmukaiset yritystukien rahoituksen osalta. Maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 tiedotustoimista tullaan keskustelemaan ja sopimaan tarkemmin ennen ohjelmakauden alkua. Ohjelmakauden alussa selvitetään mahdollisuudet toimintaryhmien yhteisen tiedottajan hankkimiseksi. Tämän sopimuksen allekirjoituksella hyväksytään myös toimijoiden yhteistyösuunnitelma.

Tampereella x.x.2013

NN
Pirkanmaan ELY-keskus

Petri Rinne
Joutsenten reitti ry

Kari Kylkilahti
Kantri ry

Heikki Konsala
Pirkan Helmi ry

Juha Kolhinen
PoKo ry

Liite 2. Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelman ja paikallisten toimintaryhmien yhteensovitus ohjelmakaudella 2014–2020

Maaseutuohjelma	Toimintaryhmät
<i>Hanketuet:</i> maakunnallisesti merkittävät hankkeet, toteutetaan useamman kunnan alueella, mahdollisesti ylimaakunnalliset kokonaisuudet	<i>Hanketuet:</i> paikallinen, toimintaryhmän alueella toteutettava hanke, toimintaryhmien välinen tai kansainvälinen
<p><i>Yritystuet:</i> alueellisesti vaikuttavat hankkeet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tavoitteena päätoiminen yrittäjyys • Kokeiluhankkeita vähemmän • Perustamisavustukset pääsääntöisesti ELY-keskuksesta 	<p><i>Yritystuet:</i> paikallisesti vaikuttavat hankkeet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kohderymänä aloittavat yritykset tai muutaman hengen yritykset paikallisilla markkinoilla (tavoitteena saada harjoitettavasta yritystoiminnasta merkittävää tuloa) • Myös kokeiluhankkeita, joissa annetaan yrittää • Pienempiä perustamisavustuksia, joiden valmistelu yhdessä ELY-keskuksen kanssa
<i>Maaseudun palvelut:</i> pääsääntöisesti laajakais-tainfrastruktuurihankkeet, yhteisölliset vesihuolto-hankkeet	<i>Maaseudun palvelut:</i> yksittäiset yleishyödylliset investoinnit, teemahanke kokonaisuudet
<i>Harrastus, virkistys, matkailu:</i> maakunnallisesti merkittävät kokonaisuudet	<i>Harrastus, virkistys, matkailu:</i> paikallisesti vaikuttavat hankkeet
<i>Yhteisöllisyys:</i> ei rahoitettava toimi maaseutuoh-jelman kautta	<i>Yhteisöllisyys:</i> paikallisesti vaikuttavat hankkeet, joissa lähtökohtana alueen tarpeet
<i>Biotalous:</i> maakunnallisesti merkittävät hankkeet, toteutetaan useamman kunnan alueella, mahdollisesti ylimaakunnallinen.	<i>Biotalous:</i> paikallisesti vaikuttavat hankkeet, jois-sa lähtökohtana alueen tarpeet
<i>Osaaminen ja koulutus:</i> maakunnallisesti merkit-tävät hankkeet, toteutetaan useamman kunnan alueella, mahdollisesti ylimaakunnallinen.	<i>Osaaminen ja koulutus:</i> paikallinen, toimintaryh-män alueella toteutettava hanke, toimintaryhmien välinen tai kansainvälinen
<i>Ympäristö:</i> Yhteisölliset vesihuoltohankkeet	<i>Ympäristö:</i> Yhteisölliset vesihuoltohankkeet ja vesienhoito
<i>Kansainvälisyyshankkeet:</i> Yhteistyöstä sovitaan tapauskohtaisesti	<i>Kansainvälisyyshankkeet:</i> Yhteistyöstä sovitaan tapauskohtaisesti

KUVAILEHTI

Julkaisusarjan nimi ja numero Raportteja 86/2013				
Vastuualue Elinkeinot, työvoima, osaaminen ja kulttuuri				
Tekijät Erkki Honkaniemi Petri Tallila Anne Värilä		Julkaisuaika Syyskuu 2013 (julkaisua päivitetään vuosien 2014–2020 aikana)		
		Kustantaja Julkaisija Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus		
		Hankkeen rahoittaja toimeksiantaja MMM Dnro 567/15/2013		
Julkaisun nimi Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020				
Tiivistelmä Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020 on jatkotyö syksyllä 2012 valmistuneelle Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelmalta 2014–2020. Maaseudun kehittämissuunnitelman pohjalta maaseutuohjelman painopisteiksi ovat nousseet maaseudun palvelut ja niiden saavutettavuus, yritys- ja elinkeinotoiminnan kehittämistoimet, asuminen, yhteisöllisyys ja yhteistyö, biotalous sekä osaaminen ja koulutus. Maaseutuohjelmatyössä on hyödynnetty laajasti ohjelman kirjoitusvaiheessa valmisteluasteella olevia luonnoksia EU:n ohjelmakauden 2014–2020 liittyen, mm. luonnos Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmasta ja lakiluonnos maaseudun kehittämisen tukemisesta. Lisäksi EU:n rakennerahastokauden 2014–2020 suunnitelmia on tarkasteltu yhteensovittamisen näkökulmasta. Pirkanmaan toimintaryhmät ovat jättäneet maaseutuohjelman paikallisten toimien toteuttamiseen liittyvät strategiansa maa- ja metsätalousministeriöön 14.6.2013 mennessä.				
Asiasanat (YSA:n mukaan) Aluekehitys, maaseutu, maaseutuelinkeinot, maaseutuväestö, Pirkanmaa				
ISBN (painettu)	ISBN (PDF) 978-952-257-858-7	ISSN-L 2242-2846	ISSN (painettu)	ISSN (verkkopainettu) 2242-2854
www www.ely-keskus.fi/julkaisut www.doria.fi		URN URN:ISBN:978-952-257-858-7	Kieli Suomi	Sivumäärä 35
Julkaisun myynti/jakaja www.doria.fi/ely-keskus				
Kustannuspaikka ja aika Tampere			Painotalo	

Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020 on jatkotyö syksyllä 2012 valmistuneelle Pirkanmaan maaseudun kehittämisstrategialle 2014–2020. Maaseudun kehittämisstrategian pohjalta maaseutuohjelman painopisteiksi ovat nousseet maaseudun palvelut ja niiden saavutettavuus, yritys- ja elinkeinotoiminnan kehittämistoimet, asuminen, yhteisöllisyys ja yhteistyö, biotalous sekä osaaminen ja koulutus.

Maaseutuohjelmatyössä on hyödynnetty laajasti ohjelman kirjoitusvaiheessa valmisteluasteella olevia luonnoksia EU:n ohjelmakauteen 2014–2020 liittyen, mm. luonnos Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta ja lakiluonnos maaseudun kehittämisen tukemisesta. Lisäksi EU:n rakennerahastokauden 2014–2020 suunnitelmia on tarkasteltu yhteensovittamisen näkökulmasta. Pirkanmaan toimintaryhmät ovat jättäneet maaseutuohjelman paikallisten toimien toteuttamiseen liittyvät strategiansa maa- ja metsätalousministeriöön 14.6.2013 mennessä.

RAPORTEJA 86 | 2013

PIRKANMAAN MAASEUDUN KEHITTÄMISSUUNNITELMA 2014–2020

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-257-858-7 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2854 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-257-858-7

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus